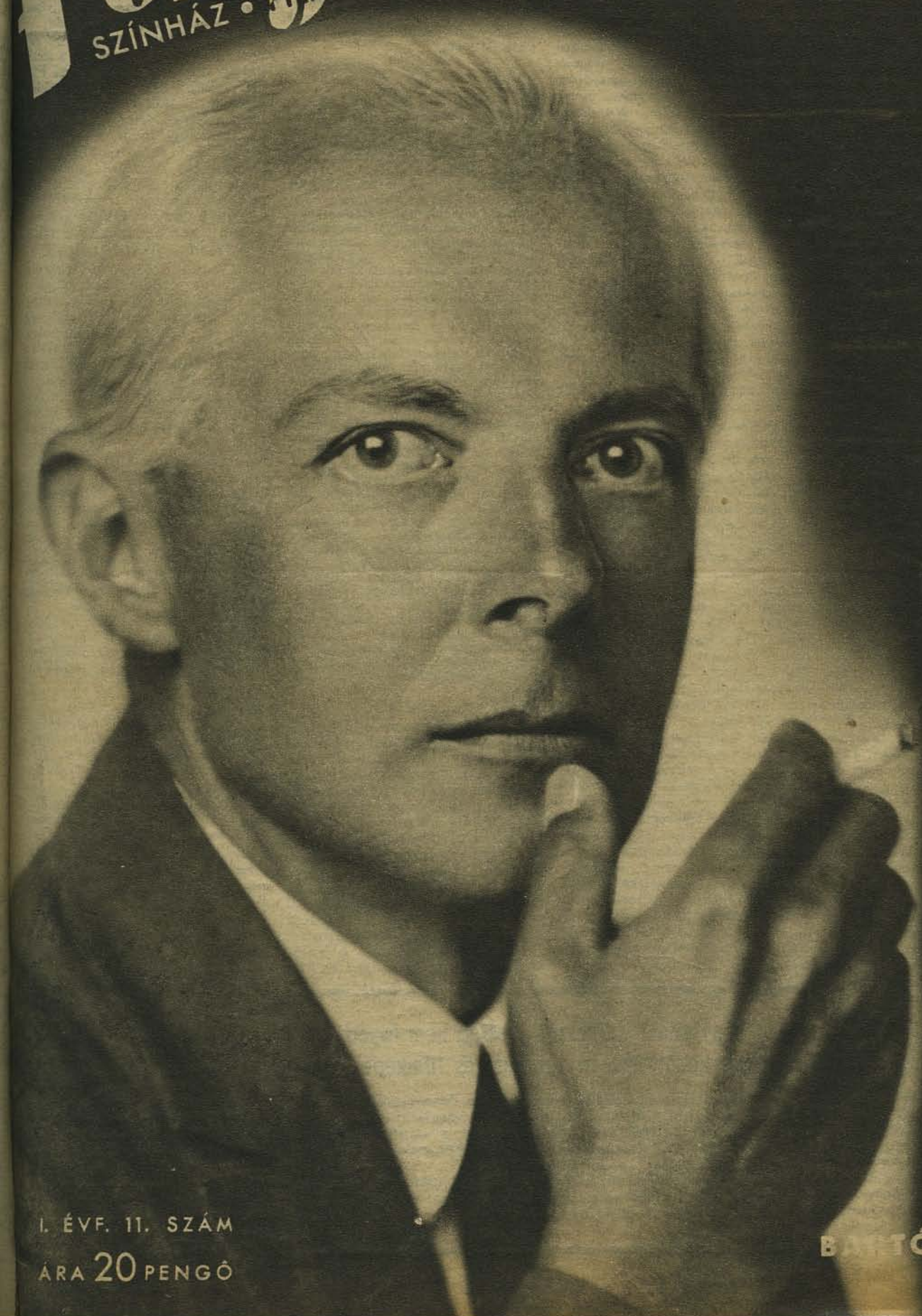

fényszóro

SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

I. ÉVF. 11. SZÁM

ÁRA 20 PENGŐ

BARTÓK BÉLA

(Rónai Dénes felvétele)

BARTÓK BÉLA. A zenetörténet, sőt az emberiség egyetememes kultúrtörténete három minőségében örökíti halhatatlanná nevét: zeneszerző volt, zenekutató és korának egyik legnagyobb előadó zongoraművésze.

Nagyszentmiklóson született, 1881 március 25-én. Mint a legtöbb zenei zseninél, nála is hamar megmutatkozott muzsikustehetése. Nyolcéves korában már komponált, tízéves gyermekként már nyilvánosan zongorázott. Diákévei alatt Brahms romantikus zenéje volt rá legnagyobb hatással. Érettségi után a budapesti Zenekakadémiaára került, ahol a zeneszerzésre Kossler János tanította, zongoristára pedig Thomán István volt, Liszt Ferenc tanítványa, aki mint pedagógus, hűséges őrizője volt a nagy magyar Mester hagyományainak. Itt megismerkedik már Wagner és Liszt műveivel, de munkásságára legnagyobb ösztönzést Strauss Richárd kompozíciói adták, melyek közül a *Zarathustra*-t 1902-ben mutatták be Pesten. Ebben az időben keletkezett kompozíciói (*Kossuth-szimfónia*, zongorára és zenekarra írt *Rapszódia*, *hegedűszonáta*, *zongorakvintett*, *1. zenekari szvit*) még a múlt századvégi hagyományokban és az akkori magyar műzene nemzeti szellemében gyökereznek. Műveiben érezni azonban már ekkor is az új utakat kereső lázas nyugtalanságát. Élelén és munkásságának második — és talán legfontosabb — periódusa 1905. körül kezdődik, amikor Kodály Zoltánnal együtt az országban népdalgyűjtő körútra indult s az eddig ismeretlen őseredetű dallamok megismerése a zenei kifejezőmódok új távlatát nyitotta meg előtte. Harcok viták dúlnak Bartók körül, különösen a disszonáns akkordok gyakori használata miatt támadják. A meg nem értés nem riasztja vissza zeneszerzői tevékenységében, de a nyilvános zenei életről egy időre visszavonul és tovább járja a magyar vidéket, fonográfhangereivel. Az első világháborút közvetlenül megelőzően Észak-Afrikában az arab népzene is tanulmányozza s ekkor adja ki a *Román Tudományos Akadémia* bihari román népdalgyűjtésének darabjait.

Nagy változást jelent Bartók életében az a siker, melyet 1917-ben Balázs Béla szövegére írt *»Fából faragott királyfi«* című táncjátéka aratott az Operaházban. Követte ezt a *»Kékszakállú herceg vára«* című egyfelvonásos opera sikere (szövege ugyan csak Balázs Béla munkája). Most már a külföld is kezd érdeklődni zsenijét és tanulmányok méltatják jelentőségét. Zeneszerzői munkásságának harmadik korszaka ez. A lázas keresés ideje elmúlt, a magyar, román,

szláv népi lélek legmélyéről általa fel árt melódiakincsek csak kiindulópontjai alkotóművészetének, mondanivalója azonban új és egyéni; vad, néhol szinte demonikus ritikájával, a klasszikus hangszerelés szabályainak új felfolásával iskolát teremtett. (*Allegro barbaro*, zongorára magyar és román népdalfeldolgozások, kamarazeművek stb. és Lengyel Menyhért meséjére írt *Csodálatos Ma darin* című táncjáték, melyet 1926-ban Kölnben, majd a milánói Scalában mutattak be, de a Magyar Operaház csak most vehette műsorára...) Az utolsó évtized termése már nem tűnik annyira forradalminak. Az örök emberi titkok mélységeiből jövő mondanivalók az új formák köntösében is transzcendentális magasságokba viszik a hallgatót. Az utolsó *vonósnégyesek*, a *Hegedűverseny* a *Diverzimento*, a *Cantata Profana* stb. érthetővé teszik, hogy Bach, Beethoven, Brahms mellett mint a zeneirodalom negyedik nagy »B«-jéről emlékeznek meg róla.

Előadónak is egyedülálló volt: korának egyik leggrandiózusabb zongoraművésze. Európa és Amerika nagyvárosaiban ünnep volt minden fellépése. Klasszikus és modern műveket egyaránt a belső átélés kongenialitásával tolmácsol.

A Zeneművészeti Főiskolán 1907–1934-ig — Thomán István utódaként — a zongorafőtanszak tanára volt. Nevezetesebb tanítványai — többek között: Engel Iván, Hernádi-Heimlich Lajos, Kósa György, Lajtha László, Raics István, Reiner Frigyes, Bartók Ilonka (Norvégia), Pásztory Ditta (későbbi felesége), Székely Júlia.

Egész munkássága harc volt. A maga eszközeivel harcolt a gondolat és a szabadságáért, a nemzetek egymás közötti megbékéléseért az egész emberiség testvéri egyesüléseért. És nem alkudott meg soha. A zsarnokságtól semmiféle alamizsnát nem fogadott el, még »Corvin-lánc«-ot se. A nemzetiszocialista Németországban letiltotta műveinek előadását. És amikor nálunk is kibíratatlanná vált számára a barbarizmus levegője, 1940 őszén Amerikába utazott.

Róth Ferenc (a Róth-quartett vezetőhegedűs) szerezte meg számára a meghívást Coolidge elnök özvegyének híres zenei ünnepségeire. Az USA legelső egyetemen (Harvard University, Curtis Institut stb.) tartotta előadásokat, beérkezett zongoraművészek vetekedéket tőle önálló és zenekari hangversenyek Szigeti Józseffel adott szonátaestén tömegek ünnepeltek. Lázban vajdó korunk egyik legnagyobb zsenijét vesztette el vele.

(r. gy. l.)

BROCKMANN JOHANN FRANZ. »Tévedés, hogy a színész alkotása meghal, amint a függöny legrövidül — mondta legutóbb Somlai Artur a »Fényszóró«-nak adott egyik nyilatkozatában. — Ott él mindazokban, akik látták és hallották, mint ahogy énbennem megmaradt sok-sok nagy elődöm egy-egy alkotása, amelyet magamban hordok, amíg élek. És akadnak — kivált színbírálok — akik leírják, följegyzik a színész játékaának egy-egy jelentős mozzanatát — és akkor a színész alkotása a lelkükben tovább száll az utókorra is. Kétszáz esztendője, hogy Brockmann, a nagy osztrák színész született és íme Kázinyczy Ferenc révén magyar nyelven is él egyik alkotása, amelyet a »Pályám emlékeztető«-ben leírt. (Rakodczay Pál szerint ez az első magyar leíró kritika.) Brockmann terjesztette el Shakespeare kultuszát Ausztriában és Németországban. Szülei ugyan iparosak akarták nevelni, de ő vándorszínész lett és több olyan nagy tragikus, hogy kortársai az angol Garrickhez hasonlították. Schröder fedezte fel és képezte naggyá és az ő fordításában játszotta Hamletet. — Brockmann az első, aki német nyelven viszi színpadra a dán királyi alakját. Lear király a másik leghíresebb Shakespeare szerepe. Természetes játékával megelőzte korát úgyannyira, hogy eleinte nehezen boldogult a bécsi Burgtheaterben — később azonban nemcsak ünnepelt hősszerelmese, hanem egyideig vezetője is ennek a színháznak.

Művész. Sohasem sztár. Külseje olyan, hogy észre sem veszed, hogy hord valamit magán; hozzá tartozik, ami rajta van. Önmagát tekinti ürügynek alkalomnak, hogy a költőit alak lelkébe kerülhessen, annak életében olvadjon föl, ő eltűnjék benne. Keresd fel magánéletében: megnő a szemedben, emberi értékét hajlandó vagy többre becsülni még művészi adottságainál is — s ettől lesz éppen óriássá művészi figurája! Vágya olthatatlan: a Valóság mögött az Igazságot keresi,

szoborban, képben, szóban, zenében, s ha egyetlen pillanatra, egyetlen rezdületben sikerült a »saisi fátolt« fellebbentenie: az Istennel rokon: alkotott, teremtett. »Immár a Végtelen vágyára vágyom«, mondja Babits és ennél kevesebb nem is méltó a művészhez!

Siker. Nem mindig tapsban jelentkezik. Ha művész éri el, akkor a feszült csend, amit meg sem mer törni tapsal a hallgató, igazabban fejezheti ki a művészi hatást, az igazi sikert, mint a fülkeltető taps. Minden igaz művész igazolhatja, hogy ha produkciója után a hallgatóság nem öröla beszél, áradozik, harem a költőről, s a műről, jóformán megfelekedzene az előadó az ábrázoló művészről — akkor boldogan elkönyvelimagában: ez az igazi, a nagy, a vágyott Siker!

A szónak rossz mellékze is van: az érdemekben elismerést szókták vele jelölni, megvető, gúnyos hangsúllyal. Adygögsen búcsúzik »Siker-Az-szonytól«, a »nagy hiszterikától, aki odaszegődik hivatalnoki, kértlenül is egyesek mellé, makacsul kerül az érte, utána vágyódókat. Ez a Siker állott Raffael mellé, s kerülté Michelangelo-t, ez a Siker toltá Amundsen szánkóit játszva a Déli Sarkig, míg Scott kapitány kozmikus erejű viharokkal küzdve fagyott meg társaival együtt, pár kilométerre a segély helytől — ez a Siker volt Rubens osztályrésze, míg Rembrandt nyomorgott... de csak a kartárakat tévesztheti, szédfitheti meg! Az utókor — ha nem is löki le a piedesztálról Raffael, Amundsen, Rubens, de jobban szívébe zárja Michelangelót, Rembrandtot, Scottot

Wilder Thornton 1897-ben született és ma Amerikának nemcsak egyik legnagyobb, hanem legdivatosabb írója is. Tanár a Lawrencevillei főiskolán és az amerikai hadsereg ezredese. Fiatalkorában járt Európában is. Első regénye, a »Cabalac«, egy római titkos társaság furcsa története. Ez a műve még egészen az európai hagyományok szellemében gyökerezik. Főműve, a »Szent Lajos király hídja«, már mondanivalójában és szerkezetében egyaránt újszerű, eredeti alkotás. Egy mástól távolálló emberek közös sorsában keres rejtett kapcsolatot. Epigónok serege utánózta — és laposította el — Wilder merész kísérletét. A »Szent Lajos király hídja« világszerte óriási sikert aratott. Amerikában hosszú ideig naponta több ezer példányt adtak el belőle. Kosztolányi, aki nagyra fordította a regényt, a század egyik legnagyobb remekművének tartotta. Wilder egyetlen, Európában is ismert darabja: »A mi kis városunk«. Id meg néhány regényt és egy tanulmánykötetet. Ezeknek csak híre érkezett el hozzánk.

A »Fényszóró« művészeti hetilap nem fogad el s nem közöl fizetett színházi és filmképeket!

A kritika becsületével nem tartja összeegyeztethetőnek azt, hogy olyan filmnek, olyan színházi előadásnak, melyet elítél, értéktelennek tart, a színház által megfizetett oldalakon, eszabító képekkel, reklámdobot verjen. A kép is kritika!

Meggyőződésünk, hogy a közönség pontos tájékoztatást és lelkiismeretes bírálatot akar s méltányolni fogja a »Fényszóró« törekvését.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

BALÁZS BÉLA:

Egy régi barát levele Bartók Bélához

Drága Bélám: tudom: ha megakadályozhatnád, hát nem engednéd meg nekem, hogy ezt elmondjam ravatolodnál. Te szótlanúságba zárkóztál, gögösen szemérmes muzsikus voltál. Nem bíztál a szavak tisztaságában. De én csak költő vagyok... Nem hallgathatok, mert sokak nevében is beszélek.

Elkéstem. Hűszenhatévi bujdosás után tehozad akarom visszajönni. Sok jó magyar bujdosott szerte a világon, akit Bartók Béla mágneses tartott meg keringő bolygónak a magyarság körül, elszakíthatatlanul. Te voltál az, akiért hazánknak vallhattuk ezt az országot és népünknek ezt a népet. Minden gyalázatok és szégyenek ellenére mégis büszkén. Bartók Béla volt a hit és ígéret, jelentette azt, amiért hazajöttünk.

Mert hiszen ha az új Magyarországon Bartók Béla zsenije nem undortól fojtogatva, hanem szabadon, bizakodó örömmel fog újra fellobogni, akkor itt világcsodája fog történni! Akkor a magyar nép zsenije fog felszabadulni diadalmas, fiatal hatalommal és kiterjedéssel, minden maradék hulladékot elsöpör virágzással.

Mi hazajöttünk Bartók Bélához. De Bartók Béla nem jött haza mihozzánk. Fázósan, borzongva nézünk körül a hűvös őszi magyar tájon és akaratlanul keressük szemünkkel a másikat: Kodály Zoltánt.

Nem én vagyok hivatott, hogy szakszerűen méltassam zenéd jelentőségét, mellyel a magyar nép lelkét úgy építetted be az emberiség történetébe, mint a fáraók piramisait. De én nem csak zenédet hallottam, hanem közös munkánk idején láttalak dolgozni. Aldott az én sorsom. Mert aki zsenit meglátott, az az Istent látta meg.

És én nem csak zongoránál és kótáid fölé hajolva láttalak, de láttalak harcot állni a legsötétebb ellenséggel, a régi, úri magyar világgal. Láttam én mindig emelt, fátylas fejedet, mikor még nem hencegett veled a »magyar közönség«, mikor olyan egyedül voltál, mint a kis újjam és mi, négy-öt barátod csak mint kiáltójelek állhattunk körül daos és kicsúfolt magányosságodat.

Nem kellett akkor a zenéd a kutyának se. Nem kellett az uraknak a magyar nép legdrágább kincse sem, a magyar népdal, melyet elindultál. Kodály Zoltánnal együtt összegyűjteni, megmenteni, mert már veszendőben volt. Nem kellett az Akadémiának. Nem kellett a Kisfaludy Társaságnak. Senki se segített. Mindenki bántott. De az nem állított meg egy percre sem. És nekem megadatott, hogy járhassem veled a Tiszahátat, a nép hangját keresni. Láttam a leggerincesebb, legnyakassabb, legtisztább magyart.

De neked a nép, nép volt akkor is, ha nem magyarul, hanem románul vagy szerbül beszélt. Te nem álltál meg népdalgyűjtéssel a nyelvhatárokon, mert te tudtad, láttad, hogy a nacionalizmus, sovinizmus úri találmány, melyet a földműves paraszt sohasem érzett. Hiszen meséit, dalait mindig is cserélve adta egymásnak minden határsorompókon át. Mert nincs ősbib, nincs nagyobb internacionalizmus az ősi népkultúrák egymáshozadásánál. Te nagy folklorista tudtad és vallottad, hogy aljas néveselés az internacionalizmust szembeállítani a népi kultúrákkal. Azért hagytad el hazádat mikor már századig ért a fasiszta sovinizmus undorító és gyilkos árja. Neked muzsikád gyökereit, tehát életed gyökereit kellett kitépned, mikor elhagytad a magyar talajt. Mégis megtetted. Esméidért.

Nagyon olcsók lettek manapság a vitézségi érdemek és muszájhosók tömege követel jutalmat szenvedéséért. Én csak egy igazi hőst ismertem: Bartók Bélát. Aldott ezért az én sorsom. Mert hiheték az emberben. Szememmel láttam az ember legmagasabb erkölcsi értékét.

Kodály Zoltán Bartók Béláról

Bartók nagy fegyvertársa, Kodály Zoltán Pécsen van, új zeneművein dolgozik. Technikai lehetetlenség volt főle a Bartók-gyász alkalmából a »Fényszóró« számára megemlékezést kapunk. Kárpótlásul idézzük ezt a kritikai tanulmányt, mely a Nyugat 1918-as évfolyamában jelent meg. A cikk közlése időszerű azért is, mert az Operaház éppen a »Kékszakállú herceg vára« és a »Fából faragott királyfi« előadásával hódol a halott nagymester emlékének.

Bartók zenéjét ma sem a közönség, sem a kritika nem látja már annak a hét zártajtájú várnak, aminek látta még tíz éve, de még mindig kevesen tudták követni azon az úton, melyet régi alapon álló kereséstől a maga megtanulásig megtett. Eddigi ellenzői is kénytelen kelletlen elismerik kitaláló képessége gazdagságát, zenekara egyéni színét, színeinek a gondolatokkal együtt születtségét, gondolatának szigorúan szerves összefüggését. A »modern zene« egyik ágába sem sikerült őt beosztályozni, sem a régi-újkeverék tarka stílusába, sem a fél- és áltehetségek anarchiaköszarába.

Zenei egyéniségét az ősprimitíviségének a legfejlettebb kultúrával való egészen egyéni összeforrása teszi különállónak. Zenéje egyanyagú, önmagában zárt, egységes szervezet, kölcsönzések, utánzások szinte minden nyoma nélkül. Ősei neki is vannak, de nem külsőségeken látszik a kapcsolat: a mult nagy zenék lelke él benne, minden, ami nem időhöz kötött, ami örökérvényű. De az átlagos zeneműveltség számára legnehezebben hozzáférhető benne az, ami a népzenevel való kapcsolatából fejlődött.

A népművészetet szeretik újabban mint a művészet régibb fokának tökéletlen maradványát feltüntetni. Ha van is közte sok ilyen: ebben még nem mertül ki. Igazi értéke az, amit az ősz-zenéből megőrzött s amire ösztönző példát ad: az érzésnek minden formulától mentes, sémától meg nem szorított s ezért roppant intenzitású kifejezése, a lélek szabad közvetlen beszéde. Aki nem ismeri ezt a népzene, — és hányan ismerik? — az nem ismerheti rá Bartókban, csak valami idegenséget érez, mert ez az, aminek nincs analógiája, sem a műzenében, sem az eddigi magyar zenében.

A mult század 40-es éveinek első zenei próbálkozásai a századeleji vértelen dalliteratúrát és a cigány-tánczenét találták közvetlen elődökül, s ezekhez kapcsolódtak. Ami ebbe a fejlődésbe itt-ott alulról, a régebbi rétegből került, az, mint elszórt szikla a zombók között, vezet az újonnan fellendült magyar zenéhez, amely ősbib, eredetibb pontján fogta meg újra a tradíció megszakadt fonalát.

Hiszem, hogy nem érzik magyarnak ezt a zenét azok, akik az 1850 körül kelt néhány száz nótá stílusát ismerik el egyetlen magyarságnak. Ez a félig dilettáns irodalom, bár annak, ami, nem egészen értéktelen, de annyira fölszínes magyarságú és annyi kocsmaszagú, boros-cigányos hangulat asszociációja tapad hozzá, hogy a magasabb művészet kapuján kívül kellett rekednie.

Az új magyar zenéből egy más, mélyebbgyökerű, elhasználatlan magyarság szüzi tiszta levegője árad, olyan, mint a székely fenyveseké, amelyek közé szorultán maradt valami, egy, valamikor országotátfogó, monumentális erejű életarádattól. Ennek csírán nőtt nagyra, egy egész rendkívüli alkotóró vulkánikus munkájában a Bartók zenéje is, egy végtelen kifejező erejű, de szilárd szerkezetű léleknyelvű, amelyhez fogható ma hiába kerestünk akárhol. Ez már nem a Bachkorszakbeli gentry érzélgős duhajkodása, nem a Kossuth riadója, nem a kuruc busongása, szóval nem egy-egy rész-magyarság: hanem minden együtt, egy sokrétű, mélyen tragikus világ magyarság, benne az egykori országszerzők öntudata és a jelen nyomorúságának szembeszegzett élni akarás vad energiája.

Ilyenfajta zene igazi elemében van, ha drámával társul. Arra készen volt: csak a vokális rész kialakítására kellett töretlen úton járni.

Eddigi operai tradíciójuk, minthogy a műsor túlnyomórészt idegenből fordított művekből állott, egy sajátosság zenei deklamációját fejlesztett ki, amelytől aztán eredeti operák szerzői sem igen tudtak szabadulni. Szinte szabály volt ebben a deklamációban, hogy a nyelv és zene hangsúlya állandóan harcban álljanak. Többször a zene győzött, s a hallgatóság, jobbra arisztokrácia és németajkú polgárság, két emberöltőn át nyugodtan tűrte a magyar nyelv kerékbetörését, nyelvérzék nem tiltakozott ellene. A legutolsó években néhány művészi új fordítás lényeges javulást hozott. De a legjobb fordítás is fordítás marad, az idegen nyelvre született melódiavonalat csak tökéletlenül tudja követni. És talán még a mai operaközönség sem tudja teljesen értékelni, ha a magyar nyelv talpra áll, megindul a maga lábán, sőt szárnyra kelni próbál.

A nyelv felszabadításának, a természetes hanglegítés zenévé fokozásának útjára lépett Bartók, s ezzel nagyban előrevitte egy magyar recitativstílus kialakulását. Ez az első mű a magyar operaszínpadon, amelyben az ének elejétől végig egyöntetű, ki nem zökkenő magyarsággal szól hozzánk.

Ez a megzenésítés, amelyben minden szó, frázis, metsző plasztikát nyer, a szövegnek legapróbb nyelvi egyenetlenségeire is rávilágít. Hogy ilyenek Balázs szövegében vannak: komoly kifogás lehetne, bár szigorú kritikusai nem említik. Szinte egyhangú — igaz, indokolás nélküli — elítéltetése azt a látszatot kelti, mintha mifelénk igen magas igényeket támasztának operaszövegekkel szemben. Pedig íróink nem tartják komoly műfajnak a librettót, elfelejtik, hogy az opera virágzó korszakaiban a szöveg is mindig hivatott kéz munkája volt. Ezért feltűnő jelenség, ha egy operaszöveg igazi írótól, sőt drámaírótól való. Ezért külön érdeme Balázs Bélának, hogy nem sajnálta egyik legszebb, legköltőibb koncepcióját operaszövegnek megírni, s így hozzájárult egy nagyszerű mű létrejöttéhez.

»Eseménytelen« szövege híján van ugyan minden szokott opera-sablonnak. De, ahogy feltöri a régi mese héját és megmutatja a férfi-asszony probléma örök megoldatlanságát: tragikus feszültséggel döbbsenti és megfogja a hallgatót az első szótól az utolsóig. Vázlatszerűsége, hogy a körvonalak meglevenítését a zenére bizza, szerves egybeforrását teszi lehetővé a zenével. Sem a dráma, sem a zene nem kénytelen külön létét megtagadni, mégis magasabb egységbe tudnak olvadni. Ezt az egységet a zene szimfonikus építettsége nem hogy zavarná, hanem még emeli: a dráma íve és a vele párhuzamos zene-ív hatalmas kettős szívárvánnyá erősítik egymást.

A zene konstruktív ereje még jobban érvényesül, ha utána a »Fából faragott királyfi«-t halljuk. A táncjáték az opera vigasztalan adagio-ját egy játékos, mozgalmas allegro ellentétével ellensúlyozza. A kettő együtt mint egy óriás szimfónia két tétele simul egybe. S akik Bartók főeredményének az atonalitást tartják: ugyan vegyék már észre, hogy mind a két műnek visszatérő alaphangneme van, akárcsak egy-egy Mozart-operának.

Az előadás a legszebbek egyike volt az egész esztendőben. Tango karmester már a múlt évben megmutatta, hogy az új magyar zene megértésére nem kell okvetlenül húszévesnek és magyarnak lenni. Minden új művészethez kulcsot ad: a tehetség, nyílt befogadóképesség, igazi technikai tudás. Talán először történt tavaly, a táncjáték előadásakor, hogy egy becsületes művész nekilátott egy becsületes műnek, a karmesterek szokott vállvergető attitűdjé nélkül: és a Bartók-zene talán először csendült fel úgy, amint elgondoltatott. Most ez a »csoda« megismétlődött s bizonyára minden alkalommal többen fedezik majd fel, hogy ez a zene nem is olyan érthetetlen.

Gyönyörűen helytálltak az énekszerzőkben Haselbeck Olga és Kálmán Oszkár. Produkciójukat csak akkor méltányoljuk teljesen, ha meggondoljuk, hogy egy új stílus hagyománynélküli előadásmódját részben maguknak kellett megalkotni.

Bartók és Kodály szerzői-estjének alkalmából, 1910 március 19-én alakult meg a Waldbauer vonósnégyes társaság.
Balról jobbra: Bartók Béla, Temesváry János, Molnár Antal, Waldbauer Imre, Kodály Zoltán és Kerpely Jenő

(Székely Aladár felvétele)

BARTÓK ARCA ÉS KEZE

ÍRTA: LÁNYI VIKTOR

Ugy vártuk vissza őt, mint valakit, akinek egy élettel vagyunk adósa. Egy életre szóló szeretettel, hálával, rajongással. Egy tekintettel, melyben hódolaton és csodálaton kívül gyöngédség is legyen, az emberi ragaszkodás egyszerű melegsége. Egy szóval, melybe mindent beleadnánk, amit négy keserves éven át magunkban rejtegettünk. Ez a szó, ez a dadogó mondat talán csak ennyi lett volna: Csakhogy itt van, Mester! Csakhogy visszajött hozzánk, erre a földre, mely a szolgaság földje volt, a magyar ugar, de amelyben már a népi szabadság első magvetése csirázik.

Nem jött vissza. Meg kellett halnia tengeren túl, a szabadság klasszikus hazájában, ahová elment, mert őt, rab hazának fiát, szépszerével kitűzték innét közülünk. Nem jött vissza Bartók, s milliók, népmilliók gyászának fájdalmas óráiban most egyedül vagyok a fényképpel, melyet egyik legkiválóbb, leghívebb művésztanítványának, Hernádi (Heimlich) Lajosnak ajándékozott és dedikált. Nézem az arc-képet, melyen egyik keze is látszik, két ujjá közt a könnyű cigarettával. Nézem Bartók Béla arcát s az ősz hajak közt szilárdan és szeliden hajló homlokzat alól felém világít egy tágranyílt, éjsötét szempár. Valami halálos bátorság van a nézésében és valami riadtság. Az üldözött szarvasgím nézhet így, mikor megtorpan a vadász puskacsőve előtt. Vagy méginkább a «Cantata Profana» világkerülő csodaszarvasának tekintete ez. Idegen és ismerős tekintet, egy költőé, egy kérubé, egy nem közülünk-valóé. És milyen csodálatos harmóniát fejez ki mégis ennek a nyugtalanító nézésnek intellektuális uralma az egész finom arcépitmény fölött! Mint egy kámeába ékelt fekete gyémánt, úgy fénylik elő a Bartók-szempár sugárzása, — a nemesszabású, támadó élű, de szinte naíval kíváncsi orr, a művészi logikával elrendezett, mégis vibrálóan ideges arevonások, a kimondhatatlanul szépmetszésű aljak, a gyönyörű vonallal nyakbafutó áll, a minden hangtüneményre érzékeny fülkagylók szobrászi együtteséből.

Ezen a képen szemtől szembe látom. De hányszor láttuk és lestük tisztarajzú profilját, amint lábujjhegyről könnyedén föllendülő léptével végigsietett a dobogón, hogy leüljön a zongora mellé s a másik profilt mutassa, mely ugyanolyan beszédes volt és megint valami mást mondott annak, aki ért vagy sejt valamit a művészarc jelbeszédéből. Az alakját is figyeltük, ezt a kisfiúsán filigrán férfitestet, mely asztikus soványságában évről évre légiesebbnek tűnt fel. A frakk-viselet mindig kissé félszegen, rá-nem-illően simult szikár, de arányos természetére, melynek a csontozat és az izmok természetes összhangja, összjátéka, s nem a túrt nagyvilági konvenció adta meg az eleganciát. A lélek erejének micsoda

rendkívüli összefogottsága feszülhetett ebben a törekénynek látszó szervezetben! Szinte megfoghatatlan a teherbírása, hogy a vulkáni és őse emberi mélységekből merítő, négyévtizedes teremtménye munka súlya alatt hamarabb össze nem roppant, hogy szét nem robbantotta a forrongó képzeletnek tudatos munkafegyelmébe parancsolt tüze, hogy el nem nyitotta idő előtt a koncertező művész, a kiadókkal jogaira féltékenyen viaskodó szerző, a néha éles polémiákra kényszerült tudós és zenepolitikus életével járó örökös készenlét. Ó, nem a munka, nem a harc, nem a sok fáradság örlötte fel a fáradhatatlant. Alattomos, gyógyíthatat-

Bartók Béla, dr. Tóth Aladárral.
Bugacon

lan alkati kór végzett vele, mint hírlík: a fehérvérűség.

Megint a szeme babonáz meg, a nézése, melyben a lánglélek szikrázik. Sokszor dermesztően hidegnek éreztük ezt a szikrázást, aminthogy Bartók egész személyiségét mintha jégpáncél vértette volna a külvilág elől. Nem közeledett senkihez, akihez nem volt bensőleg köze és nem kívánt magához közeledést olyanok részéről, akik nem tudták vagy nem akarták őt megérteni. Jelleme is, hajthatatlanul következetes; sziklaszilárd, jelleme valami ősi egyedülvalóság volt. Oly töretlen tisztaságú, amilyen egy hegőóriás kellős közepéből kibányászott gyémántkristály kemény tündöklése lehet.

Jégpáncélt mondtam. De a páncélon rés nyílt olykor, ha munkatársával, bizalmasaival érintkezett. És bizonyára fölolvadt teljesen a magyar, a román, a bolgár, az arab parasztok közt, kiknek falvaiba, tanyáira, havasi kunyhóiba, sivatagi sátraiba népzene-kutató útjain elzarándokolt. Nekem kevés, most fájlalom, mennyire kevés meghitt találkozásom volt vele. De azért ismertem én is gyermekien kedves mosolyát, — mely szóhangsúlyokkal alig árnyalt, el-elakadó beszédét

kísérte, — mikor szívességet köszönt meg vagy ha munkakörétől távolos dolgok felőli tájékozottságának adta egy-egy meglepő jelét. És átéltem vele egy derűs félnapot a bugaci pusztán, ahová Tóth Aladár, Váscarhelyi Zoltán és még néhány kedves embere társaságában rándultunk ki Kecskemétre. A forró nyárban is rosszul szabott, paposan ünnepélyes fekete öltönyét viselte. De a keskenyvágányon döcögő »bugaci expressz« marhavágónból rögtönzött személykocsiján kedélyesen eltréfálozott velünk, ki-kipattantva egy-egy gúnyos sziporkát, ha a neobarokk zeneélet méltóságos, egész és félkegyelműs álnagyságairól esett szó. Végigette jóízűen az idegenforgalmi csárdá ünnepi ebédjét. Dicsérte a nyársonsi csibét, s ha jól emlékszem, homoki bort is kortyolt hozzá. Ebéd után sétát tettünk a pusztán és van egy rosszul sikerült amatőr felvételem, mely pásztorkulipintyó előtt, tarhó-köstolás közben mutatja Bartókot.

Most a művészi fotografiát nézem ismét s a kezét tanulmányozom rajta. Ó, mennyit lehetne beszélni Bartók kezéről! Itt, a képen, pihen a kéz, lazán eleresztve, merengő tartással, mint egy szép, lankadt madár. De mikor munkában volt! Mikor a bonyolult ritmusok táncos szököllésével támadták meg a billentyűket az acél ujjak, egy precíziós műszer pontosságával és élességével kényszerítve ki a zongorából minden hangzást, minden színt, minden akcentust, amit a zenemű bartóki elképzelése megkövetelt. És Bartók jobbkeze szorította a tollat, a vasszorgalmú kompozíciós munka eszközét, mely sok tízezernyi népdal-följegyzésen s azok tudományos rendszerezésén kívül forradalmian újító, örökértékű hangszere és vokális alkotások hosszú sorát, s a három nagy színpadi művet hozta létre. Sokszor a nyomdaipar megkerülését jelentek meg szerzeményei, és könyomatú sokszorosítások örökítették meg a zeneköltő egyéni tökélyű, bámulatosan pontos és világos kóta-kalligráfiáját.

Lélek van az írásában is, lélek és ingénium, mely most magárahagyta a földi porhüvelyt. A Newyorkban fölvatározott Bartók Bélát meglátogatta egy amerikai újságíró. Azt írta tudósításában, hogy a halott arca szép volt és fiatalosan átszellemült. Mi ezt a Bartók-arcot már nem fogjuk viszontlátni. De egyszer, reméljük nemsokára, hazahozzuk őt és kihűlt tetemét méltó kegyelettel adja majd át az anyaföldnek a szabad, demokratikus Magyarország. Mélységes gyászunkból tettek kell hogy sarjadjanak! Az igaz művészetre nevelés, az erkölcsi megújulás, a szellemi újjáépítés csodatettei. Bartók világraszóló génusza parancsolja ezt nekünk, és akit ő is mesterének vallott, Liszt Ferenc, híres jelmondataival: »Génie oblige«. A lángész kötelez. A lángész az utókort is kötelezi.

A LEGNAGYOBB PROPAGANDISTA

Irta: MÁRKUS LÁSZLÓ

A Magyar Operaház egész együttese Firenzébe utazott ezerkilencszázharmannyele május havában. Akkor még béke volt és az emberiség kétségbeesetten igyekezett elzárkózni attól a sürgető és kényszerítő felismeréstől, hogy a háború lehetséges. Az időnek alig két esztendőnyi közelségében érződött a kivédhetetlen végzet és az emberiség a kultúra felfokozott tevékenységével kompenzálta ezt az elviselhetetlen sejtelmet. A millennium feszültségében izzott a lélek, az utolsó ítélet várakozásában. Ki nem mondott jóslatoktól menekült és a könyörtelen valóság rémképeit próbálta elkódósítani a szellem káprázataival. A béke utolsó pár esztendejét valami roppant erő kifejtés telítette, az emberiség, a közösség, az emberiség ember, az élni érdemes élet tragikus, hősi manifestációja.

Ebben a sűrű és fűszeres légkörben történtek a firenzei Maggio Musicale eseményei és ezek között első vonalban exponálódott a Magyar Opera előadássorozata. Akkor a béke utolsó-előtti esztendejében Firenzébe gyűlt az emberiség, hogy a zenei május virágzásából behellje a mérgező tudományok antidotumait. Ömlött az ember Firenzébe Európából, Amerikából és jöttek Ázsiából és Ausztráliából menekülők, mindenkifelett pedig ott volt a világ egész sajtója, híres kritikusok, nagyszerű riporterek és zenetudósok. És ezek mind ott sürgölődtek a Magyar Opera szállásán, interjúkat kértek, nyomoztak, ismerkedtek, exotikumot szimatoltak, blöffre gyanakodtak, titkainkat kémlelték és megszámloltattak merész jelentkezéseinkért.

Nehéz vizsga volt, de a magyar Opera nagy tisztességgel megállta. Most már tudjuk, hogy olyan talizmánt vittek magukkal, ami elriasztotta a gonosz démonokat. De akkor még a beavatók sem tudták ilyen világosan, hogy a Bartók Béla neve ördögűző javasszer és olyan békéj, mely egy színház teljesítményét eleve prima kvalitással márkázza a világ minden piacán. Felejthetetlen élmény volt, mikor a »Kékszakállú herceg vára« előadásának végén leesett a függöny és az óriási nézőtér, több mint négyezer ember, olyan tapsba fogott, amelyet a legszedültebb sikerű revüpremier se volt képes soha kirohantani. Hogy aztán az egész vendégjáték micsoda hangulatban folyt le és mekkora eredményeket hozott, arról most ne essék szó, elég annyi, hogy az Opera együttesét két év múlva, az olasz béke utolsó esztendejének januárjában, a milánói Scala hívta meg és a magyar balettel a londoni Drury Lane hathetes szezonra invitálta, ami a háború miatt persze nem valósulhatott meg. Most azt kell tudomásul vennünk, hogy a firenzei élményt Bartók neve fényesítette és ez a jel hitelesítette előre is a manővervállalkozás jogcímét a legnemzetközibb nyilvánosság előtt.

Bartók nagyságának erre a pompázatosan teatrális megmutatkozására egész váratlan reakciók is jelentkeztek. Az Opera együttesével együtt »representálni« elment Firenzébe az

akkor uralkodó kultuszállamtitkár is, aki egyre fokozódó izgalommal olvasta a világlapok egészoldalas tanulmányait. Valami nem ment sehogyse az illetékes tényező fejébe és egyszer csak nem állta tovább, diszkrétan megkérdezte tőlem: »Mondd, kérlek, csakugyan ilyen nagy ember ez a Bartók?« — »Csakugyan« — feleltem meglepetve, — »de miből tudtad ezt meg ilyen hirtelen?« — »Hát, kérlek, itt azt írják róla, hogy az ő műve maga az új zene, amott meg pláne új Beethovennek mondja valami angol műtész. Tegnap pedig úgy beszéltek róla egy társaságban, hogy rájöttem, mégis van ebben a Bartókban valami.«

A továbbiakból kitűnt, hogy az államtitkár tegnap egy olasz hercegnő fogadóestélyére volt hivatalos, ahol angol és olasz arisztokraták, amerikai milliommások, német tanárok és minden nációból való újságírók azzal támadtak rá, hogy hol van Bartók Béla, mert ők mind Bartók kedvéért csődültek itt össze. Mikor aztán valahogy beletörődtek, hogy a mester nincs itt, elkezdtek az államtitkár ünnepeit, de korántsem ebben a minőségben — és ez gondolkoztatta meg erősen az államtitkár, — hanem azért, mert ő annak az országnak az államtitkára, ahol Bartók Béla él és dolgozik. Hogy micsoda nagy tisztességnek érezheti ezt az államtitkár és milyen boldog lehet, hogy ő fürdetheti Bartók Bélát minden földi javakban és hogy ő szolgálhatja ezt a csodálatos művészt bőséges állami támogatásokkal. Egy kicsit sértődötten mesélte el ezt az államtitkár. Ekkora utat tett, hogy egy óriást ismerjen meg, akinek méretei őt semmivé lapítják, akit pedig otthon úgy ismert egész közelről, mint valami hőbörgős zenetanárt és egy kicsit ütődött zenei »futuristát«. Egyre csak ezt pusmogták fülebe Bartókról a rangosaltalok ormain kaspaszkodó hivatalosok és most egyszerre azt hallja róla, hogy ő az új Beethoven. Egész ottlétünk alatt ezen morfondírozott az államtitkár és máig sem tudom, mivel csillapította le későbbben, hazatérve, felindult kétségét.

Mert valamivel mégis csak lecsillapította. Tudomásom szerint ezután se Bartókot vitték magukkal különböző magyar kultúrexpedíciók, akik külföldre mentek magyar kultúrát propagálni és a kitüntetések ezután is az illetékes minisztériális tényezők kapták és sohasem Bartók és soha a művészek, akiket odakünn mutogattak. Bartók tovább is megbújt előkelő magányában, talán azt se tudta, ki az éppen aktuális államtitkár és onnan társalgott az egész világ javával, az emberi kultúra titokzatos és minden szegedi államférfiúnak örökké felfoghatatlan összefüggései útján.

A firenzei epizód a múltba halványult és semmi különösebb emóciót nem gerjesztett a mindenfelől érkező újságkivágatok, melyekből kitűnt, hogy még júniusban is öles amerikai cikkek lelkenedeztek a felfedezett Magyarországról, arról az országról, amely Bartókot kitermelte és mindig csak Bartókról, a magyarság leghatalmasabb külföldi propagandis-

tájáról és a magyar Operáról, amely méltóan tudta Firenzében szolgálni Bartókot. Sokmillió dolláron meg nem vásárolta volna a magyar kormány azt az óriási reklámot, amit Bartók ingyen szerzett meg az országnak, de nincs tudomásom olyan »tézkedésekről«, amelyek arra mutatnának volna, hogy a magyar vezérek ezután már nem az Antal István, hanem a Bartók, a Kodály és az ő művészeik képességeire akarnák a magyarság jóhírét felépíteni.

Most talán másképpen lenne, de most már nincs Bartók Béla. Azaz, hogy mégis van, él és dolgozik értünk, többet, mint egy seregnyi emigráns és ellentálló valaha is dolgozhatott. Az első világháború után Ausztria külön kedvezményeket és engedményeket kapott a békeszerződésben azon a címen, hogy Bécsben van a bécsi Opera, a világ első operaháza. Azóta köztudomású lett a világban, hogy Magyarország adta az emberiségnek Bartók Bélát, a hőst, aki érdemeivel elveszi rólunk a mult bűneit. Dönthetetlen érv az ő neve elhomályosult igazságunk mellett és ha rá hivatkozunk, ha a magyar szellemiség az ő színeiben lép a bírák elé, bizony senki le nem tagadhatja rólunk a legtisztább demokráciát. Mert Bartók a külső világok értékmegállapításai szerint nem egy volt a nagy európai muzikusok között. Bartók tényleg az új zene volt maga, nem népszerű, nem divatos, ennél több, más, magától értetődő valóság. Tényleg úgy ejtették ki a nevét, mint egy valóságosan és önmagában létezőt, megjelölését valaminek, ami nem kétséges, ami bizonyított, ami van és létével működik, mint azt az angol flottáról mondták. Ahogy Beethoven nevét kiejtették, ahogy egy természeti jelenségét névben megfogalmazták. Bartók. Lehet művével vitatkozni, ahogy a németek faji megalomániájukban és tradícióik esőkönyösségében vitatkoztak is vele. Lehet áhitatosan tisztelni, ahogy a fiatalok és az angolok tisztelik tradíciótlanáguk friss fogékonyágában. De létezése beleintegrálódott az egyetemes kultúra szerkezetébe és nincs kétség afelől, hogy Bartók totálisan érvényes, azért, mert Bartók. A hangversenyek és színpadok műsorán nem attrakció, hanem örök állandó, szükségképpen jelenvaló, mint a klasszikusok. Bartók az egyetlen klasszikus aki életében lett azzá. És Bartók a mienk. Lehet ennél nagyobb szerencsénk a magyar sorsnak ebben a kritikus fordulójában? És tudjuk-e használni ezt a ragyogó érvet? És megfordítjuk-e a balvégzetet, olyan országot építvén a romokon, ahova Bartók Béla szívesen tért volna haza és átkeltesítjük-e vajjon ezt az országot azzal a kultúrával, amely az ő élő hangjára tiszta és világos összhangban rezonál? Ha igen, akkor Bartók hazajön és átveszi a magyar propaganda irányítását, ahogy lejötték mindig a fényes csillagúton segíteni Csaba hadai, mikor nagy bajban volt a magyar.

MŰVÉSZET ÉS DEMOKRÁCIA

LUKÁCS GYÖRGY ELŐADÁSA

Az Iparművészek Szabad Szakszervezetében Lukács György egyetemi tanár nagyszerű előadást tartott a művészet és a demokrácia viszonyáról.

— A következmények korát éljük, — idézte Lukács György Churchill szavait. — A kapitalizmus örökségének következménye, hogy a művészek helyzete, szerepe az új magyar demokráciában problémátikus és bizonytalan ideig az is marad.

A művészi tartalom kérdését a konzervatív Goethe magatartásával világította meg az előadó. Goethe egyik levelében arról panaszkodik Schillernek, hogy »beleszületünk egy társadalomba, mely nem képes olyan konkrét feladatokat adni a művészeknek, mint a görög kultúra, vagy a renaissance.« A költő — folytatja Goethe — ezért kénytelen tisztán magából meríteni a művészi tartalmat.

Lukács György kifejtette, hogy a közönség lelkében ma élő művészi tartalmak konvencionálisak, giccesek, nem művésziek. A művészek elszigeteltségének következményeképpen fejlődött ki az alkotókban a dacos individualizmus. Ezért nem vernek

olyan mély gyökeret korunkban a mai művészek, mint a régiek. A spon-tánul nőtt közös tartalom hiánya szakadást idéz elő művész és közönség között. Így kerül szembe egymással a magányos művész és a közönség gicc-sízlése.

A művész és közönség viszonyának elemzése során Lukács György kifejtette, hogy a kapitalizmus *elvileg* a társadalom minden rétegének kaput nyitott a művészetek felé. *Gyakorlatilag* azonban a művészet továbbra is kevesek magánügye maradt. Ez az évszázados kulturális eltorzulás, mint a mult tehertétele, ma is érezteti hatását és a legdemokratikusabb rend sem tudja máról-holnapra kiküszö-bölni.

Közönség és művészet kapcsolata az új demokráciában tehát nem adott-ság, hanem feladat. Igazi kultúrforradalomra van szükség ahhoz, hogy a haladás kapui megnyíljanak a tömegek előtt. A szellemi és anyagi előfeltételek megteremtése a legfontosabb feladat. A mi demokráciánk — mondotta Lukács György — még az első lépéseket sem tette meg ezen a téren.

A kultúrát a legszélesebb rétegek számára kell hozzáférhetővé tenni. Csak így szűnik meg a művész egyedülállása, mert a tömegek a mélyreható érintkezés során termékeny impulzusokat adnak a művészeknek.

Nemcsak a közönség, hanem a művészek sem maradtak érintetlenül a magyar élet általános fasiszta jellegétől — mondotta Lukács György. — Mindkét részről átnevelésre van szükség. A demokratikus művészet kifejlődésének, művészek és közönség egymásratalálásának alapfeltétele a demokrácia gazdasági és politikai meg erősödése.

Lukács György a Szovjetunió fejlett művészeti életéből vett példákon mutatta be, hogy a haladott demokrácia milyen eleven tápláló forrása az igazi művészetnek.

A magasszínvonalú előadást hozzászólások követték. Lukács György zárószavai után a közönség melegen ünnepelte a Moszkvából hazatért kitűnő esztétikust.

(gy. l.)

BÉKÍTŐ IDŐ

(N A P L Ó)

Írta: GYARMATHY ERZSÉBET

Balatonfüred, hétfő (útközben):

1.

Fent a tetőn jókedvű utasok,
egy gyerek folyton narancsért nyafog,
fűtél és füsttel húz-e a vonat,
felette vadkacsák rikoltanak.

2.

Mint egy kivénhedt, kendőzött színészno
böles és badar utolsó mosolya,
ilyen vagy Füred. Balatonba-néző
kihált fürdőhely, ódon szálloda.

Bévfülöp-Pálköve, kedd:

Lankás-dombos, hamvas, édes Zala,
ó, sáska-zöld, borongós Balaton,
lámpám kilobban és az ablakon
tücsök-titokkal szól az éj maga.

Mint langyos öböl, érett csend fogad,
hullámként éri fáradt arcomat,
a világ csak egy szomjas idegen,
most indítja a kerekas kutat.

Szerda:

Ó, szagos szőlő, édes muskotály,
téged nevelt e gerle-hangú táj.
A porban, mit forróra szít a nap,
súlyos, sötét díófák állanak,

Jegyzet-füzet kezemben, néz felém.
egy kisfiú és egy fehér tehén.

Csütörtök:

Szüresölni mézes, fényes, sárga ringlót,
naptól meleg vaj-húsut, mérgeset,
fürödni színes, csikos, hűvös vízben,
míg barna bőrön fut a permeteg.

játékkal élni, fényben-szélben égni.
bujócskánál futva helyet cserélni,
elborulni a lucskos, égett fűben,
az ismerős, a kemény föld felett.

Péntek

(Reggel)

Nappal így szólás, tücsök, a fű között:
édes a szőlő és lágy a kenyér,
szüretelők járnak a domb mögött,
nevetnek, hangjuk kihajtja a szél.

(Este)

Eső jön nyirkos, titkos kedvvel,
píncekben csillannak a fények,
s a szíved nehéz, piros fűrtől
a fájdalomra lassan érett.

Szombat

Csupa fátýol és fény az éjszaka,
esőt ígér a hold szép udvara.
Így ígér téged, mint e halk világ,
szívem körül fénylő szomorúság.

Szállj, szelíd sárkány. Szállj titokzatos
magányos dal, míg szólít a magos,
hattyú mód úszol, míg én idelelni
színeged tartom és reménykedem.

Mit szerelem és kétség összeszőtt,
viaskodom a szóval, mit előbb
lobogtat meg a tündér pillanat,
a szélbe lobban és széjjelszakad.

Vasárnap

Lámpással látod be a pincegádort,
az édes mustot kóstolod a az ó-bort,
ezéles falakban s a tető alatt
éjszakánként, egerek játézanak.

Szíved már nem keríti félelem,
ha valami moccan kilíncsednen,
eloldódtak, illantak napjaid,
s már messze úsznak, szabad, mély vizen.

A MI KIS VÁROSUNK

Thornton Wilder darabjának felújítása a Vígyszínházban

A mű

Thornton Wilder darabja az ellenkezés szelleméből született. Ez a kitűnő író, akinek prózai munkái is szakítást jelentenek az amerikai siker-regények jól bevált módszereivel, az „Our Town”-t a Broadway-slágerek ellen való tiltakozásnak szánta. A művet a pátoz-ellenesség pátozsa jellemzi. Az amerikai kisvárosi átlagpolgár életét viszi színpadra, a cselekmény szándékos egyszerűségével, az alakok rajzának hangsúlyozott köznapiságával. A darab szerkezete csaknem drámaellenesen epikai; a szerzőnek fontosabbak a líraiak kicsengő, bensőséges életképek, mint a felfokozott drámai jelenetek. Alakjainak helyzetük és jellemük tipikus volta, nem egyéni kiválóságuk ad jelentőséget. A hatáskeltés megszokott eszközeinek hangsúlyozott semmibevétele abban a módban is megnyilatkozik, ahogyan a szerző a drámai súlypontokat a szerkezetileg kevésbé feltűnő pontjain alakítja ki s a történetes folyamát újra meg újra megszakítja. A darabot a nézők szemeláttára szinte a semmiből, néhány jellegtelen kellék igénybevételével s az egységes történetes illúziójának teljes szétrombolásával építi fel a magyarázó, vagy rendező, vagy író, — vagy nevezzük, ahogy akarjuk, aki maga is egyszerű ember csupán s hol kívül áll az eseményeken,

hol beléjük kapcsolódik és látszólag szélsőiesen utazgat előre s hátra az időben. Mintha hatalmas lenne élőkn és holtakon. Kezdetben úgy látszik, a realista kisplasztika eszközeivel megmintázott életképről lesz csak szó. A darab végén azonban már megszólalnak a halottak is s az egyik főszereplőnek módjában áll egy boldog emlékü napra visszatérnie ama rég letűnt nap földi valóságába. A darabnak ezeket a szerkezeti elemeket j. isme. jük az európai avant-garde dráma műveiből; nálunk már már közhelyként hatnak, Amerikában azonban a lázadás heve és lendülete fűtötte át őket.

Az ellenáradás légköre vette körül másfél évvel ezelőtt a budapesti bemutatót is. Hitler csapatai még csak határainkon kívül gyülekeztek s a némaságra kényszerített németellenes közvélemény az amerikai író művét ünneplé mintegy néma tüntetésképpen a tiltott szövetséges oldalá. A politikátlanabb lelkék az élet csendes szépségeinek hódoltak a polgárra kényszerített harsogó heroizmus korában s csak kevesen láták, hogy az avant-gardista felsőin mélyen egy kitűnő író jelentékeny műve húzódik meg, amelynek nincs köze a politikához s amely sokkal több a hétköznapiok dícséreténél.

„A mi kis városunk” nem egy virtuóz színházi akrobata műve, bár írója ismeri a színpadi hatás titkait is. A színpadon lejátszódó történet, amelynek ninesenek a szó megszokott értelmében vett hősei, valóban mindennapi: az emberek élnek a gyermekek felnőnek, családot alapítanak s egy vaknak látszó sors szeszélyéből elpusztulnak — ennyi az egész. A darab lényeges mondanivalója azonban nem a történeten át nyílik ki, hanem a részletekben, a kis dolgok költészetében, azokban a pillanatokban, amelyek csak átélőknek jelentőséggel bírnak, de amelyekben mégis az emberi élet legfontosabb tartalmi jutnak kifejezésre. A szenzációk — mondja a darabban az író — a szenzációk nem mondanak lényegeset az életéről; azért szenzációk, mert kivétel a lényeges az, ami mindnyájunk sorsa, öröme, aggodalma, kincs s ujongása. S ennek a mindnyájuk számára közös és fontos élettartalomnak ábrázolására felejtethetetlen jelenetei vannak Wildernek. A két gyermek lassan ébredő szerelme, a szürke munkában elnyűvődő szülők csendes tisztessége az esőről, szélről, csillagokról beszélgető, az örök természet karjaiban pihenő halottak nyugalma, az élet apró dolgait a maguk primitív kerlehetetlenségében újraélni képtelen halott fiatalasszony sike: olyan költő alkotásai, aki a kísérletező dráma formáit mély, erős és megindító emberi tartalommal tudja megtölteni.

Hogy a darabnak szerkezeti zökkenői is vannak, hogy helyenként nem ment némi érzélményes közhely-romantikától, egy szóval, hogy nem tökéletes, mit sem von le értékéből. Az író ereje nem a nagyvonalú tragikus gesztusban van, nem is az eszmék világát átfogó dialektikájában, hanem a tiszta emberi intimszféra ábrázolásában, abban az áhítatos részvétben, amellyel alakjait szemléli, abban a becsületos tiszteletadásban, amellyel az alapvető emberi éretnyek a banális jellemvonások előtt meghajol, s abban a költői varázásban, amellyel a hétköznapiakat valóban a nagy költészet méltó tárgyává tudja tenni. Csak halásak

Somlay Artúr „A mi kis városunk”
főszerepében

(Fotó: Rozgonyi)

Orsolya Erzsébet és Kőmives Sándor
(Fotó: Kálmán Béla)

Ruttkay Éva és Benkő Gyula
(Fotó: Kálmán Béla)

lehetünk a Vígyszínháznak, hogy a művet újra műsorára tűzte. Most, az iszonyat másfél esztendeje után egész más hangszínnel szól hozzánk. De hangja csak tisztább, komolyabb és hitelesebb lett.

Keresztury Dezső

Az előadás

A legmerészebb költői vízió is ember-szabású. A költészet a gondolat absztrakt fenségének s az igazság érvényességének csak emberi reflexeit tudja hálójába fogni. Ebben különbözik a matematikától s a filozófiától.

Thornton Wilder „különös”, nyugtalanítóan testetlen színdarabjának is emberek az igazi hősei. Tehát a színészeknek Th. Wilder „fureska” színpadán is embereket kell játszani, alakítani vagy — megjelenteni. Különös fénybe s ijesztő árnyékba állított embereket, de embereket. Nem a fény vagy az árnyék a színpadi hős itt sem, hanem az ember.

Szokatlan s elég nehéz játék elé állítja a színészt ez a darab. Díszletek és kellékek nélkül kell játszaniok. Leülnek reggelizni s egy láthatatlan eszézből, láthatatlan kanállal, látható mozdulatokkal kanalazzák a tejet. A levegővel játszanak, mintha a levegő eszéze volna és kanál. A mozdulat, ha egy valóságos eszét emel, olyan egyszerű és természetes, annyira hétköznapi és beidegzett, hogy szinte már öntudatlan. Viszont a színész, ha a levegőhöz, a semmihez nyúl, úgy, mintha az valami tárgy lenne, meghökken. Meg kell hogy hökkenjen. A mozdulat gyakorlatiatlanná válik, jelképpé, sőt jelképpé. S így a színpadon valójában jelen nem lévő tárgy nyugtalanító rejtelemmel telik meg s különös jelentőséget kap. A rávonatkozó mozdulatnak

reális értelme elvész, s a tárgy nélkül csonka mozdulat tánc-szerű játékká nő meg. Nem hiszem, hogy bármelyik színész jobban emlékezne azokra a valóságos csészékre, miket más darabokban valójában elé tettek a színpadon, mint ahogy erre a láthatatlan csészére emlékszik majd évek múlva is! A mozdulatok táncjátéka a jelen nem lévő tárgyak körül misztikus szertartássá nő meg. A mozdulatok mágiájára figyelmezteti a költő ezzel a játékkal a színészt. A bábjáték kimért mozgás-képleteivel válik rokonná az élő emberi mozgás Th. Wilder színpadán, ahol többet törődnek a színészek a díszlettel és a kellékekkel, éppen azért, mert se a díszlet, se a kellék nincs jelen a színpadon.

Fényekkel, árnyékokkal van beékesítve ez a színpad. A lakodalmi ének és a temetési szoltár is úgy zúg a játék háttérében, mint egy kísérteties díszlet. Wilder ötlete: spiritualizálja az egész színpadi mechanizmust. Végtelenül leegyszerűsíti mindent, de a világ mégse merül el az egyszerűség kopár szürkeségébe, hanem valami kísérteties anyagga, valami zenével rokon testetlenséggé oldódik. Ebben a kettős értelmű színpadi atmoszférában kell mozogni a színészeknek, a darab élő és halott szereplőinek. Mert a szereplők, akik az első két felvonásban éltek, a harmadikban halottan lépnek a nem létező díszletek között a színpadra. Az élet és a halál kettős értelmű emberi anyagát igyekszik egy értelemre stilizálni ez a költői játék. Ez a szépsége, költészete, s ez egyben színpadi stíluskeresésének technikai forradalmisága is. A darabban a játék varázslatával nemcsak az életet akarja elől elidézni a költő, hanem azt is, ami kívül esik az életén. A darab apró, bábjátéknak nevezhető jelenetekkel illusztrált óriás monológ s nem dráma. Színpadi költemény.

Az előadás stílusát a „monológot” mondó Somlay Artur játéka határozza meg. Fojtott, kísérteties egyszerűséggel kell beszélni. Sokszor azonban a fáradt, kedvetlen konferanسیه szürke közönyébe süpped játéktalanságának egyszerűsége. Mégis az ő egyéniségének varázslata ad emberi melegséget az egész előadásnak. Kőmiv s Sándor, Orsolya Erzs. Benkő Gyula, Zoltan Kálmán, Szabó Margit, Bárdi Odón, Bozók István és Lontay István hibátlan stílusú játéka megdöbbentő erejű illusztrációja a nagy konferanسیه-nak. Sajnos, a darab egyik legfőbb és legnehezebb szerepét a rendező egy még avatatlan növendék-színészre bízta, kinek jóakarató igyekezete nem volt elég ahhoz, hogy a nagy feladattal megbirkózzék.

Az előadás vontatott, túl lassú ritmusa nem a csend kísérteties mélységét fejezte ki, hanem, sajnos, legtöbbször az unalom szürkeségét árasztotta magából. A harmadik felvonás halotti kórusa (a darab leg-szebb részét) teljesen áldozatul esett a primitív kántáló előadómódnak. A Vig-színház múltévi előadásának nívóját, sajnos, nem érte el a mostani felújítás.

Szegi Pál

CSELEKMÉNY A NÉZŐTÉREN

Írta: MÁTRAI-BETEGH BÉLA

A nézőtér, a hátsóbb sorokban, előadás alatt, elájult egy hölgy. Előbb idegrohamot kapott, sikoltozott egy keveset, aztán hátradől ülőhelyén és elalélt. A jegyzetők az eszméletlen nőt kivitték a nézőtérről, feloldozni.

Ezről az esetről néhány nappal ez előtt az újságban olvastam. A tudósítás még arról is beszámolt, hogy a nézőtéri jelenet rövid időre megakasztotta az előadást. A nézőtéri cselekmény megállította a színpadi cselekményt s a színházban, egy pillanatra, az ájult néző volt a főszereplő. A közönség, sőt a színészek is, fölfigyeltek e meglepő, új alakításra, erre a váratlan mutatványosra, aki a hátsó sorokból érkezett, a dráma körén túlról, mintegy a külvilág hírnökeként szinte lihegve még az élettől, akár egy kengyelfutó, leült a nézőtérre és vadonatúj, a színpadtól független cselekménybe fogva, egyszerre elájult. Oly meggyőzően lett eszméletlen, olyan hiteles erővel vesztette el öntudatát, hogy — mint az újság jelenti — az előadás torkára forrt a szó s a dráma a színpadon elhalt.

A dolog elgondolkodtat.

A darabot, amely alatt az eset történt, láttam. Írója erős feszültséggel töltötte meg, helyzeteinek kemény hatásuk van, úgyhogy nem lep meg túlságosan, hogy egy hölgy a nézőtérre, egy néző, akiben ki tudja, milyen emlékek bolydultak fel a darab látásán, feligazgassa magát és elájul. Az igyesmi előfordulhat. Dráma és idegzet kérdése, kritikusra és orvosra tartozik tehát. Engem most nem ez érdek. Nem ezen gondolkodom.

Hanem elképzelem a pillanatot a színházban, mikor a néző elájul. Erőszakos pillanat lehetett s nagyon tanulságos. A színházban e pillanatban egyszerre két cselekmény folyt: az egyik a színpadon, a drámaíró előírása szerint, színészek előadásában, reflektórokkal és közönség érdeklődésével megvilágítva, a másik a nézőtérre, a sötétben, az élet utasításai szerint, egy jeltelen, ájult néző alakításában és főszereplésével.

A két cselekmény, a színpadi és a nézőtéri, e pillanatban küzdeni kezdett egymással. Versenyrekel.

A színpadi cselekmény kétségtelen előnyökkel indult. Író írta. Mai, égő dolgokról beszélt. Érdekes. Kiváló színészek adják elő. A színház meg a te-tejébe olyan különös része a világnak, ahol minden egy helyre, a színpadra, van összpontosítva. Minden óérette történet itt. Író, rendező, színész, munkás, tervező, hang, szín, mozdulat mind érte dolgozik, minden és mindenki őrá néz itt: széksorok, fény-szörök, nézők. A kis színházi naprendszer egyetlen Napja ő. minden vonzás feléje visz. Nem lehet neki hátatfordítani. Arccal a színpad felé — ez a színház törvénye, arccal a színpadi cselekmény felé — ez a nehézkedés mozgata a színház egész szerkezetét. Ellenállhatatlan parancs ez. A színpadi cselekményt színház és néző egyaránt a tenyérén hordja.

A másik viszont? A nézőtéri? A széksorok közt, hátul, szerényen ült egy nő. A színpadot nézte ő is, mint mindenki itt. Egy arc a tömegből, egy homályos szempár az árnyékból. Egy

néző a nézőtérről. Egy néző a hátsóbb sorokból. Ugyszólván mindenki hátat fordít neki. Nem érdekes. Csak egy néző. S ez a néző, ez a néma statisztériánál is szürkébb pont, ez a szinte betolakodott jövevény egyszerre önálló akcióba fogott, felsikoltott és elájult. Hát mit képzelt ez magáról?

És ez az a pillanat, ami a legérdekesebb most a két cselekmény versenyében. A pillanat a cél előtt. A pillanat, amelyben eldől.

Eldől.

Mert a pillanatban, amelyben a hölgy a hátsóbb sorokban felsikoltott s elájult és ezzel a cselekmény a nézőtérre elkezdődött, hogy nyomban meg is érjen, a közönség, az első sorokban is, fészkelődni kezdett. »Pst!« — mondta a nézőtéri cselekménynek méltatlankodva, »pst!« — de hátrafordult és nézni kezdte. Volt, aki felkelt ültéből s az új cselekmény felé sietett, mintegy meggyőzően a lárványt. »Mi az, mi történt?« — hajolt ki a színpadi történetből a közönség, akár egy vonatablakból, csapat, papot, cselekményt hűtlenül odahagyva s nézte az alélt nőt, akit feloldozni vártak a kijárat felé. A színpadon, a színészek között is landstaltság támadt, tévováság és zavar. »Mi az, mi van?« — lökdösték egymást kíváncsian és kiesve szerepükből, ők is figyelni kezdtek a nézőtéri drámát.

A színpad e pillanatban fájdalmasan magáramaradt. Üres volt és elhagyatott, mint egy holdbéli t-jék szinte elsápadt a mellőzéstől. A sötétben viszont diadalmasan felragyogott a nézőtér az átmeneti cselekménnyel, akár egy színpad, ahol a közérdeklődés fényugrában egy sikoly és egy ájulás tündökölt, meg egy nő, akit a jegyzetők cipeltek, hogy jelenete után az orvosi szobában feloldozzák.

Az előadás, aztán, kis, zavart, hacsánatkérő mosollyal a száján, szabályosan továbbfolyt, a színpadi cselekmény pedig nemsokára befejeződött. A függőnyt leeresztették. Mintha mi sem történt volna.

De, gondolom, valami azért mégis történt itt. A döntő pillanatban egy pillanatra valami mégis meggyűlt. Nem, nem az író, nem is a dráma, nem a színészek és nem is a színház. Valami más.

Azt hiszem, a játék bukott itt meg, egy pillanatra ugyan, de döntően és tanulságosan. A játék, amely az életet játssza. A játék, amely úgy tesz, mintha az élet cselekménye volna s a játékos közönség, amely meg úgy tesz, mintha a játék csakugyan belülről, komolyan érdekelné. Am, amikor döntésre kerül, kiderül, hogy a játék elhomályosodik. Kisápad az élet sötét előtt, mintha bírái elé állna. Egy bal-eset, végülis, jobban érdekel, mint a tragédia, egy valódi, harisítatlan ájulás jobban, mint a halál, amelyet csak eljátszanak.

Egy néző, aki felsikolt és elájul a nézőtérre, imé, egyszerre érdekesebb lesz színésznél és színpadi szónál, hiába minden. Mit tehetünk, írók, színészek, festők és szobrászok, zenészek és tón-cosok, akik az életet csak eljátszzuk? Aljunkt meg e nézőtéri cselekmény előtt, alázatosan és személtve, álljunk meg tehetetlenül és elhalá-nyodra a sugárzó élet előtt.

NÉGYSZEM KÖZT SULYOK MÁRIÁVAL

(Foto: Rozgonyi)

— Végre egy boldog ember! — sóhajtok fel megkönnyebbülten, amikor Sulyok Máriával beszélgetek. Arad belőle a nyugalom, az elégedettség. Mindez csak a siker visszfénye lenne? A »Rettenetes szülők«-ben döntő siker van. Nem, Sulyok csakugyan boldog. Boldog és egyszerű. Az egyszerűsége nem megkomponált, nem stilizált egyszerűség. Nem kell mögé rejtelmeket képzelni, nincsen mögötte a bonyolult élet kiábrándultsága! Természetes, ősi egyszerűség ez, olyan illata van, mint a vidéki szobáknak, ahol fenyőgalyat égetnek. Ahogy itt ül velem szemben, hátrasímitott hajával, sima fekete kosztümben, ül és alig beszél, nehezen beszél és keveset és csak felel. Elnézem: ez a tegnapi Yvonne? Az a furcsa komplex lény, a hisztériás, tombolóan gyengéd, terrorizálóan szerelmes anya? Honnan veszi ezt a sok színt, a lelke, tehetsége micsoda rezervoárjából azokat a döbbenetes hangokat, amikor az egész nézőtér megbabonázva mered a színpadra, mert megérzi, hogy részese a csodának, egy nagy tehetség megmutatkozásának? Az egész alakítást idén lehetne, attól kezdve, hogy először bejön a színpadra, pizkoszürke, kiégetett pongyolájában, lomposan, elhanyagoltan, áporodott, fülledt atmoszférát teremtve a puszta lényével. Vannak hangjai, amelyeket nem lehet elfelejteni. Mikor egy szónál beledöbben valami, s felülve átván, így szól: »Léonie, hiszen te gyűlölsz engem, félig kérde, félig mondja, nem is megbántva, inkább csodálkozva, de úgy, mintha most, ebben a percben fedezte volna fel, hogy mi a hiba az életében. Vagy mikor fia három évvel idősebb választottja ellen már nem tud milyen érvet felhozni, s végül is azt mondja, kiutat keresve, nyögdeselő, fiát féltő, önmagát szánó hangon: »De az a kislány túlfialat...« Vagy mikor haldoklik, dagadt nyelve már alig forog szájában, érezzük, hogy ütközik bele fogaiba, ahogy hengergeti a szavakat: »élni, élni akarok!...« Nem, nem lehet elfelejteni!

A színpadon kitárulkozó, nagyszerűen szemérmetlen. A magánéletben szemérmes. Nem interjúalany. Hálaistennek, nincs meg benne az a rutin, amellyel a divatos színésznők — különösen manapság — valami intellektuális ködbe burkolóznak, s felhőkbe csak akkor szállnak alá a poros és kulturálatlan városba, amikor el kell játszaniuk egy-egy operett vagy revü főszerepét... Mindaz az ösztön, tehetség, izzás, szenvedély, ami Sulyokban van, az ötletei, a fantáziája, az mind csak este él, a színpadon, a szerepben. De nappal sem kifosztott. Nem. Nappal boldog.

Hogy miért? Mert mindennek tud örülni. Hiszen ma megsokszorozódtak az örömlehetőségeink. Hogyan?

— Például az ember örül annak, hogy él. Azelőtt ez természetes volt. Ma külön öröm. Az ember megtapogatja magát és felkiált: nagyszerű, megvagyok!

Az ostromnál megsebesült, négy hónapig feküdt élet-halál közt, comblovással... de akkor is boldog volt. Boldog, mert megmentette a férjét, akit hónapokig dugdosott, rejtegetett a bezárt fürdőszobában.

— Igen, én komolyan vettem az esküt, amit a nemzetiszínűszalagos anyakönyvvezető előtt letettem...

Olyan komoly, olyan őszinte. Érzem mögötte a vidéki gyerekkort... Hová való vagy? Ugy-e falura?

Nagy barna szemeiben vidám kis fények villóznak.

— Ne sértgesd Királyhidát. Vasúti gócpont. Ez állt róla a földrajzkönyvben.

Ott született, ott nevelkedett Királyhidán. Aztán feljött a nővérehez Pestre, beiratkozott a Színiakadémiára. Aztán Debrecen, Miskolc, aztán a Víg, a Magyar, megint a Víg...

— Mi az oka annak, hogy eddig nem fedeztek fel igazán?

— Nem tudom. A szerepkör talán... Naivákat játszottak velem... meg kókkottak... sablonokat... Jaj, hogy örülök, hogy vége a lokniknak, vége a szépségnek, hogy végre játszhatok! Yvonne játszhatom, az anyát!

— Szeretnél gyereket? — csapok rá, mint aki jó nyomon van.

— Nem — feleli kicsit csodálkozva. Ő nem akar anya lenni, ő anyát akar játszani. Illetve, azt is. Mindent. Csak játszani, játszani.

Mikor hallgatott, mert sokszor hallgatott, két ízben egy-egy esztendeig nem játszottak, akkor nem járt színházba se. Ugy fájt, hogy nem bírta látni.

— És miért nem játszottak? — próbálkozom tovább.

Ő is próbálkozik:

— Nem is tudom. Nem tudom kiaknázni a sikert... Elgondolkozik és egyszerre lobot vet a hangja. — És nem volt sikerem, nem volt, ez az igazság! És azért nem volt, mert nem hittek bennem. Egy színésznőben hinni kell, csak akkor tud alkotni. Ha nem hisznek bennem, ez olyan, mintha fedőt tennének rám...

Sulyokra is fedőt tettek, évekig hiába forrt, bugyozott benne a tehetség, gőzéből, párájából senkinek sem adhatott, visszafult belé. Pünköszt fedezte fel igazán és Várkonyi. Ők hittek benne. Így lett színésznő. Felemelték a fedőt és sisteregve tódult ki, ami bennrekedt...

— Azért nagyszerű, amit csinálsz, mert nemcsak Yvonne formálód, nemcsak a Cocteau-hősnőt, a polgári, hisztériás anyát, hanem az örök anyát, aki a fiát magának akarja, csak magának, s inkább belehal... Mikor a földre veted magad, görcsben fetrengve, botrányt kiáltva, ez a jelenet nyereségében, majdnem ordenáré nyíltságával túlnő, egy bizonyos osztálybeli asszony ábrázolásán, — ahogy ezt némely napilap írta — kendőzetlen,

(Foto: Várkonyi)

brutális, szörnyű és mégis fenséges, őslény, az örök anya harca ez a gyerekéért.

Sulyok olyan figyelmesen néz rám, hogy megijedek. Csak most pillantotta volna meg a szakadékokat?

— Nem szándékosan csináltam így. Éjjel szoktam tanulni, mikor csend van körülöttem. — Hallgat, nyugodtan, sokáig. — Ezt Yvonne így érzi — mondja végül egyszerűen.

Mélységesen elszégyelem magam. Őt féltém a szakadéktól? Biztosan jár ösztönei széles pallóján, nem kell feltűnünk. A rendező finom tapintatát kell megdicsérnünk, aki Sulyok ösztönös ráhibázását szentesítette.

Próbálom kitapogatni. Mit szeretsz? — A színpadot — feleli, mint akinek nincs más a világon. — És a színházon kívül? — Otthon lenni... — Nem feküdni szeret otthon, vagy főzni, vagy zongorázni. Ő otthon lenni úgy szeret, mint ahogyan egy foglalkozást szeretnek, ami betölti az embert. Mert ő boldog ember és ha otthon van, akkor külön élvezzi azt, hogy »van« és külön azt, hogy »otthon«.

— Olvasni szeretsz?

— Hogyne — feleli adakozón, mint akinek a boldogságából még erre is futja, még az olvasásra is. — De nem azért olvasok, hogy rendszeresen művelődjek — vesz vissza belőle gyorsan, mint aki tévedésből nagy bankót dobott a kalapba — hanem csak úgy, ami épp eszembe jut, válogatás nélkül, vegyesen.

A természetet szereti, az élő, mozgó természetet, a nedvdús, színes gyümölcsöket, a kis állatokat. — Volt egy kis kutyám, a Senki, micsoda édes kis dög volt! — sóhajt.

— Hová lett?

— Ah — legyint csalódottan, — kiderült, hogy nyilas! Egy nappal, mielőtt az oroszok bejöttek, meglógott.

Mosolyog. A mosolya melegít, mint a cserépkályha. Nézem, nézem. Az esti tűzvész nyomait keresem rajta, a hamuját legalább, a kihült hamuját. Csak egy derűs nyugodt cserépkályhát látok, melynek langyos csempéi mellett jó üldögdélni, olyan biztonságos és otthonoságú.

— Most már mindent tudsz rólam — mondja búcsúzóul és én megzavarodva ismétlem: — Igen, mindent.

Ugy bámulniuk Sulyok Máriát, mint akin csoda teliesedik be, minden este: a csodát nem kell érteni, csak hinni kell benne, áhitattal és megrendülten.

Palotai Erzsé

A „SZENT SZÖRNYETEGEK” PRÓBÁJÁN

— Holnap reggel kilenckor itt folytatjuk, — adja ki az utasítást Ráday, a darab rendezője.

Elesodálkozom, hogy máris vége a próbának.

— Mingyárt két óra, — magyarázza Ráday — kell a színpad. Délután ifjúsági előadás van.

Azt hittém, még dél sincs. Elrepült a, dél előtt. A színészek kilenckor kettőig mindössze fél felvonást próbáltak, illetőleg „gyúrtak”, ahogy ezt színházi nyelven mondják. Teljes négy órán keresztül figyeltem megfeszített munkájukat. Ezek azok a próbák, amikor a színész is, a rendező is vért izzad. Ilyenkor valóban szentek ezek a „szörnyetegek”.

Cocteau a színészeket nevezi szent szörnyetegeknek. Darabját róluk írta. Élesen, tisztán látja őket. Szentek is, meg szörnyetegek is a szemében, de szívesen megbocsátja szörnyetagségeiket, mert hát szentek. Nyilván szereti ezt a furcsa szerzetet, melynek hibái is, erőnei is érdekesebbek, mint a többi emberé.

A darabot Bajor Gizi kezdi. Páris egyik legnagyobb színésznője, színházigazgató. Előadás után Spanyolfal mögött vetkőzik az öltözőjében. A szín üres. Egy bravúros monológ után bejön Pártos Erzsébet, a vén, totyagos öltöztetőnő.

— Holnapról kezdve mamuszban próbálj, hogy megszokjad benne a járást, — utasítja Ráday, — Amikor odaülsz a diványra, nyomkodd, dörzsöld a térdedet, jelezzd, hogy fájnak a csontjaid... Fáradtan, öregesen, de mindig szorgoskodj, tegyél-vegyél... Morogj minden mondatod után, hangtalanul mozogjon a száad, magadban zsemléld.

Pártos a földön ül, Bajor bokáját pollyázza, beszéd közben folyton felnéz Bajorra.

— Ne nézz fel. Az életben is a kezéd járását néznéd, ha valakinek a lábát fácsniznád.

Bonyolult és nehéz feladat a fiatal

Alsó kép: Bajor Gizi és Ilosvay Katalin nagyjelenete

(Rozsnyói felvétel)

Bajor, Ilosvay és a rendező Ráday

Ilosvay Katalin. Ráday éberem figyel minden szavát, lélegzetvételét, gesztusát. Úgyel minden árnyalatra. Ilyen utasításokat ad:

Bajor és Ladomerszky

— Szebb mozdulattal csináld, olyan legyen a kezéd, mint egy virágszirom... Itt már ellenfél vagy, már érezni kell benned a párdacot, a vadmacskát.

Ötször-hatszor megismételtet egy mondatot, járást, leülést. Bajor Gizi türelmesen, készségesen adja hozzá a végsőt, ismétli játékaikat. Rengeteg részletmunka után végül megszokták nélkül eljátszásuk hosszú párjelenetüket. A szent szörnyetegek úgy átadják magukat hivatásuknak, hogy szemük könnyektől nedves, testük reszket, arcuk elfehéredik az izgalomtól. Ráday velük éli a jelenetet. Fel-felugrik rendezői asztala mellől a sötét, komor nézőtérre. Szemét mereven a színpadra szegezi. Magában beszél:

— Jó, jó, most jó, — mondogatja, amikor az alaposan meggyúrt mondat vagy jelenet a kedvére van. Vagy: — Ez a Gizi! Micsoda színésznő! Ez mindent tud.

Ladomerszkynek csak egy jelenete van ebben a felvonásban, de azt oly biztosan, készen játssza már, mint az ötvenedik előadást.

Rádayt, a színészt nem láttam. Jelenetere már nem került sor. A rendezőnek jó néhányszor helyeselttem magamban a logikus, egészséges, ötletes instrukciókhoz.

Színészrendező számára izgatós feladat ez a rendkívül finom eszközökkel megírt ateljé-darab, mely a színészek rigolyás társadalmának a lelkét, nem pedig jól ismert külsőségeit mutatja meg. (—y—a)

JEAN COCTEAU

Az új francia művészetnek — poézisnek és zenének, festészetnek, színháznak s újabban még a filmnek is — ő a kovásza, az élesztője. Ő indít útnak húszt s egynéhány éve minden jelszót és divatot, ő szentesíti még minden új áramlatot, hogy aztán, ha megúnta, épp oly hévvel meg is tagadja. Semmi se volna hálásabb vagy könnyebb, mint torzképet rajzolni erről a két háború közötti Proteusról — vagy csak Fregoliról? erről az elkényeztetett s öregedni nem tudó nagy gyermekről, aki minden kis szeszélyét, szellemi áramlatát mélyítette s minden mélyebb eszmáját egyéni szeszélyé bodrozta, játékos gyermeki kedvvel, kihívó daccal s ellenállhatatlanul. Soroljuk fel azonnal minden kirívóbb vonását: hóbortos feltűnési vágyát, amely mint Alkibiadésé, mindent elvisel, csak azt nem, hogy senki se beszéljen róla; könyörtelen virtuózkodását, amely a legfényesebb vagy legolesőbb szójátéktól kezdve a legnemesebb s legmagasabb műfajokat sem kíméli; lázas állhatatlanságát, amely mindenbe belefog s mindig azzal a szándékkal, hogy a mai életet azonnal művészetté bűvölje, bárkat és hercegi szalont, cirkuszt és véres ökölvívást, telefont és napkúrát, filmet és fiúszerelmet; s mindenekelött legszívósabb, legálándóbb hajlandóságát, hogy az időben élhessen teljesen és korlátlanul — még mindig elég tulajdona marad, amely figyelmet, elismerést, sőt rokonszenvet érdemel. Költeményei igen sokszor csak ragyogó olmejjátékok, káprázatos rakétái korunk egyik legelső tűzmesterének, s ugyanakkor a *Plain-Chant*-ban vagy legújabb versei közt egy lélek, egy mai lélek autentikus dalamai. Színművei a cirkuszi bohózatától a legzártabb tragédiáig ívelnek: sokszor csak írói műhelytréfák, sokszor csak régi remekek aggálytalan kifigurázásai, viszont köztük foglal helyet a *Pokolgép*, ez az új Ödipus, a *Parents Terribles*, ez a körkép s a raciné-i *Renaud et Armide*, melynek eddig csak visszhangja ért hozzánk. S regényei, melyeket csak úgy mellékesen írt egy-egy újabb manifesztum, film vagy színidiszlet között, a költői regénynek a regénnyé vált poézisnek bizonyítva marandó példái. Az első a *Grand Écart*, mely a Párisi Fiú címmel magyarul is megjelent, a húszas évek ifjúságának valóságos kis *Education Sentimentale*-ja, a súlyos, vérbő flaubert-i korkép ideges, könnyed, modern mása. Egy másik *Les Enfants Terribles* (magyarul *Vásott kölyök* címmel) bámulatos biztonsággal rögzít meg egy gyermektragédiát, egyetlen fojtó látomása szöve a gyermekábrándok tömkelegét. S minden kis töredékében vagy rögtönzésében benne van mindig az egész Cocteau: virgonc szelleme, törhetetlen kedve, csúfolódó tiszteletlensége, sima és gúnyolódó hangja, amely leginkább Oscar Wilde-dét. bűvészkedő romantikája, amely talán Rostand-nal s végül sponán költőisége, amely meg Apollinaire-rel rokonítja. S hiába festék, jelmez, álarc, régi-régi remekművek vagy új jelszavak ürügye: olykor, legjobb pillanataiban, legigazabb műveiben hirtelen mégis látni veljük fátyolosztalan énjét, egy gyermek, a mesét, csodát, titkot váró és idéző gyermek tiszta és beszédes tekintetét...

Gyergyal Albert

Bartók-émlékezés az operai sajtófogadáson

Azt képzeltük, hogy alaposan ismerjük az Operaház minden zegét-zugát. Most aztán kitért a gyönyörű palotának egyik belső részlete, mely eddig közönséges halandók, például a magyar zeneélet igazi képviselői előtt félévszázad óta rejtve volt. Csak Augusztus (vagy ahogy az Opera berkeiben kuncogva emlegették) Diszgusztus főherceg és hasonló Habsburg-meg nem Habsburg-fajtájú Serenissimus nagyságok léphettek át a királyi fogadó küszöbét, csak ők, meg a körülöttük nyüzsgő udvarontalpnyalók pávaskodhattak a gyönyörű reneszánsz-teremben, a neobarokk korszak gálatstjein, amikor rendőrök és detektívek hada óvta a »fenséges« és »főméltóságú« közkeregeti társaság biztonságát és leszűrt atmoszféráját a »misera plebs« elől. Változtak az idők és a Magyar Állami Operaház igazgatója, Komáromy Pál otthonosan fogadta a pompás szalonban a sajtó képviselőit, hogy beszámolót adjon az intézet eddig végzett munkájáról és ismertesse az új évad programját.

Minderről eléggé tájékoztattuk már a »Fényszóró« olvasóit. Csak azt emeljük ki, hogy a gondos direktori beszámoló méltó keretbe adta a Bartók-gyászra való kegyeletes emlékezésnek. Elhunyt, nagy zeneköltőnk emlékeztetének két Bartók-mű előadásával áldoztak hivatott művészek. Petri Endre a székely népdal-sorozatot zongorázta, a Garay-Sallay-Temesváry-együttes pedig a második vonósnyegyest tolmácsolta. A mély áhítattal, amit az egybegyűlteknél fűl tudtak kelteni, megérdemelnek minden elismerést.

AZ IDŐ ÉLÉN

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége előadásorozatát indít. Címe: »Az Idő Élén« és a korszakok keresztmetszetét mutatja meg a történelemelőtti időktől napjainkig, nyolc szempont szerint. Hogyan alakította ki a korszakot a politikai és gazdasági helyzet, milyen volt az irodalom, zene, képzőművészet, filozófia, természettudomány, milyen volt a nő helyzete az illető korban. Természetesen mindezt bőven illusztrálva zenével, szavallattal, dallal, táncal.

Az első előadást »A mesék kora« címmel október 12-én rendezik a Zeneművészeti Főiskola nagytermében d. u. 5 órai kezdettel. Forgács-Hann Erzsébet megnyitja után dr. Juhász Vilmos mondja el a korszak »léle« Ascher Oszkár szaval Madách-tól és Karinthy-tól, Demján Éva felolvas és verseket mond, a Szentpál-csoport táncol.

A Nőszövetség havonta egy ilyen előadást tervez. Az előadásokat úgy készítik elő, hogy a tájékozatlan tanuló és gyönyörködő, az értelmiség pedig mélyítse tudását a dolgok összefüggéséről.

A jugoszláv-magyar »kultur«, kapcsolatok jelentős állomása a belgrádi Abreszevic munkáskórus és nagymacedón táncosport budapesti vendégszereplése.

A Munkás Kultúrszövetség meghívására érkeztek a fővárosba, hogy bemutassák népük sajátos művészetét.

A diplomáciai testület képviselői, az ország, a főváros, a demokratikus pártok vezetői és Jugoszlávia magyar barátainak lelkes tábora töltötte meg a Magyar Színház nézőterét. Gyöngyösi János külügyminiszter üdvözölte vendégeinket és méltatta a jugoszláv-magyar barátság történelmi szükségességét és a kultúrkapcsolatok felvételének jelentőségét.

Azután felcsendültek a nagy munkáskórus fegyelmzett, lelkes előadásában a szerb népdalok, a partizánharcok hősi énekei. A macedón táncgyűttes számunkra exotikusan ható hangszereink: a guzla, a zurle gac, a tupa, kísérete mellett járták gyorsulóttemű táncukat; a balkán zord hegyeinek levegőjét varázsolták a színpadra s annak a népnek a lelkét, amely mindig kész volt meghalni a szabadságért.

Vasárnap Vas Zoltán, Budapest polgármestere látta vendégül a jugoszláv énekeseket. A bensőséges, baráti hangulatú, lelkes ünnepségen megjelent Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád is.

A szeptembervégi csipősek itt a dor... Jön az ősz... A hajtják kiskabátjuk bandukolnak a sz... gyek között, a tár...

Hajnalodik még... rölte szeméből az város... Dorog... Ezen a reggelen máskor. A sarki s... nek a rolót...

Járjuk az utcák... rágos ablakok, a... plom, Munkás O... bejárata előtt fa... Gömör László sz... szerepel itt. Egy... pörgetjük az idő... Amikor még »leán... mörly Laci. Remel... bonviván... A v... szalonokban.

Aztán vihar szer... évek. A bonviván...

Legszívesebben... játszom — monda... a kávéházi törzs... meg legjobban az... színpadról árad fe... göngyári munká... tagjává is válassz... rábaparti színház... bonviván.

Erre a régi beszé... ahogy olt állunk a...

A színlap a... hirdeti, aztán a... »Mosoly ország... lány« és a »Nétele...

A kolozsvári Ne... nedek Marcell... színművének ősb... Az új »Ludas Mat... költői elbeszélés... bohózatának, Móric... jelenetének és egy... történetnek felhasznál... a szerző, aki a prób... is részt vesz.

Jávör Pál, Hertelend... lyi Ernő játsszák a... rövidfilmnek, amely... gatókönyve alapján... dukeidjában »Szerelm... rül forgatásra s ötlet... mutatja be a Beszká... főváros közlekedésé... kében kifejtett erőf...

Törzs Jenő és Abonyi Géza betegsége miatt néhány szerep gazdát cserélt a »Szent Johanna«-ban; Törzsét Major Tamás veszi át, Abonyiét Beregi Oszkár, Majorét Baló Elemér.

A Munkás Kultúrszövetség nagy budapesti munkásszínjátzó versenyével egyidejűleg, országsszerte vármegyei munkásszínjátzó versenyek indulnak a Munkásszínjátzó Országos Bizottságának központi irányítása mellett.

Ó falujsgája

EGY VIDÉKI SZÍNLAP ELŐTT...

A szeptembervégi szelek ugyancsak csipősek itt a dorogi hegyek között. Jön az ősz... A bányászok már felhajtják kiskabátjuk gallérját, ahogy bandukolnak a szénpor lélekző hegyek között, a tárnák felé.

Hajnaliodik még csak, de már kitörölle szeméből az álmot a város. Kisváros... Dorog... Bányaváros... Ezen a reggelen is így ébredt, mint máskor. A sarki söntés húzta fel elsőnek a rolót...

Járjuk az utcákat. Csinos házak, virágos ablakok, apró üzletek. Templom, Munkás Otthon. Az »Otthon« bejárata előtt falragasz. Színlap... Gömör László színtársulata vendégszerepel itt. Egy percre visszafelé pörgetjük az idő kerékét: a múltba. Amikor még »leányálom« volt a Gömör Laci. Remekhangú, simulékony bonviván... A világ a kisvárosi szalonokban.

Aztán viharzerűen robbant el az évek. A bonvivánból »dóri« lett.

— Legszívesebben a munkások előtt játszom — mondotta évekkal ezelőtt a kávéházi törzsszótárnál. — Ők érzik meg legjobban azt a szeretetet, ami a színpadról árad feléjük. A győri vágyongyári munkásdalárda tiszteletbeli tagjává is választott, amikor még a rábaparti színházban én voltam a bonviván.

Erre a régi beszélgetésre gondolunk, ahogy ott állunk a színlap előtt.

A színlap a »Csárdáskirálynő«-t hirdeti, aztán a »Csavargólány«, a »Mosoly ország«, a francia szobalány« és a »Névtelen asszony« szerepel

még a Gömör-társulat műsorán. Az operetteket és a vígjátékokat nem köríti semmiféle megjegyzés, a »Névtelen asszony« azonban így kínálja magát: »Az anyát szeretet megrendítő drámája. Budapestén 200 előadást ért el a Magyar Színházban, Márkus Emiliával«.

Hogy Dorogon hány előadást »ért el« a »Névtelen asszony« — nem tudjuk. Gömör László igazgató ebben az időtájtban, amikor mi a színlap előtt álltunk, még aludhatott. Nem is zavartuk. Előző este a »Mosoly ország«-t énekelte — fáradt lehetett...

Most azonban innen ikenjük, a népszerű direktornak: hagyja el a színlapjáról ezeket a régi mozdítmákra emlékeztető feliratokat. Dorogon a munkások már azt is tudják, ki a szerzője a »Névtelen asszony«-nak, nem kell nekik tehát semmiféle csalogató, hatástfelkeltő fűszerezés. Hagyja meg ezeket a vándorcirkuszoknak. Hogyan reklamirozzanak ők, ha a színház elveszi tőlük a »blöfföt«...

Általában higgyék el a vidéki színgazgatók, hogy ma már más szelek fújnak a vidéki színházak körül. Igényesebb lett a közönség. Nem »dől be« a reklámnak... Kevesebb szírpót és több »való életet« kér. Dorogon éppen úgy, mint Tokajban. Tudjuk, nehézténygergelnie az aranypaszomnyos uniformisú bonvivánnak a mai élet szürke zakójára, de hát Gömör László direktori szobája fölött reméljük nem áll meg az idő.

Ha még ezt hazudja is a vidéki színházak legtöbb színlapja...

B. Barna

A kolozsvári Nemzeti Színház, Bebedek Marcell »Ludas Matyi« című színművének ősbemutatójára készül. Az új »Ludas Matyi« Fazekas Mihály költoi elbeszélésének, Balogh István bohózatának, Móricz Zsigmond három jelenetének és egy középkori francia történetnek felhasználásával írta meg a szerző, aki a próbákön személyesen is részt vesz.

Jávör Pál, Hertelendy Hanna és Mihály Ernő játsszák a szerepeit annak a rövidfilmnek, amely »Szinetár György forgatókönyve alapján, Imbrus Mátyás produkciójában «Szerelm» vonal» címmel kerül forgatásra s ötletes mese keretében mutatja be a Beszkáti munkásságának a főváros közlekedésének helyreállítására érdekében kifejtett erőfeszítését.

Az újjászületett Székesfővárosi Zenekar — a munkásságért

A földön és hevenyészettülő alkalmatosságokon esillogószemű, vézna gyerekek körülötünk barázdásarcú munkások és fáradttestű munkások vasárnapi gálában — és Mozartnak tapsolnak és Prokofjevnek és Bartóknak... Sétahangverseny Angyalföldön. És sétahangverseny volt a Ferencvárosban, a Városmajorban is, meg a Jószelvárosban. Az egyszerű plakátok keresetlen szavakkal így esalagáltak: »Mindenkit szeretettel várunk. Belépődíj nincs«.

Igy értük meg hát végre, hogy az igazi muzsika elment a közönséghez, ahhoz a réteghez, mely eddig nem juthatott el a hangversenytermek esillogó falai közé. Csak a sarki kocsmazenei zaja szűrődött a lelkéhez meg legfeljebb a verkliszó.

Somogyi László, a Székesfővárosi Zenekar agilis karnagya számolt be nekünk lelkesedve ezekről a koncert-kirándulások-ról:

— A legnagyobb élmény érzésével emlékezem a sétahangversenyek sikerére, melyek betetőzték eddigi munkásságunkat. A Székesfővárosi Zenekar rendezte az első hangversenyt a felszabadulás után, még januárban, mikor Budán még dörögtek az ágyúk. A karmesterek és zenészek sajátkezüleg hűzták kézikocsin a hangszereket dideregve, télikabátban ültünk a pulatok előtt, a közönség is fogva cogva hallgatva Beethoven és Mendelssohnt. Így kezdtük. Azóta Frisays karnagy és Brnovszky Károly, a lelkes adminisztrátor vezetésével megszervertük a zenekart és nyáron megrendeztük a Károlyi-kerti hangversenyeket, melyeken különösen az »Ut a remekműhöz« című sorozatnak volt nagy sikere. Most pedig igyekszünk megvalósítani kettős program-

munkát. Ki akarjuk elégiteni zenei törzsközönségünk igényét a már megkedvelt kompozíciók előadásával. De ezek közé a szívesen hallott darabok közé mindig beiktatunk ritkán játszott remekműveket és megismertetjük a magyar zeneszerzőket, előadókat és fiatal karmestereket is. Második — és legfontosabb — feladatunk azonban a »népművelési« program. Fel akarjuk ébreszteni a munkásság zenei igényét. Ezért a Városi Színházban 18 hangversenyből álló matinesorozatot tervezünk olesó helyárok mellett. A Zeneakadémia nagytermében Bach-Mozart-hangversenyeink lesznek, a szezon második felében pedig Händel-Haydn-Brahms-műveket adunk elő részben Bárdos Lajos »Budapesti kórus«-ával. Valószínűleg meg tudjuk valósítani kamarazenei elgondolásainkat is a Székesfővárosi Képtár nagytermében. Külföldi munkáselőadásokat rendezünk a Vasasoknál és a csepele kultúrházban. Most folynak a tárgyalások arról, hogy »Madách-színház kamaraopera-ciklusán is részt veszünk«.

— Talán má' eddigi szerepléseinkkel is sikerült elosztalnunk a Székesfővárosi Zenekar Csilléry karnagy» úr segítségével szerzett rossz hírnevét. Zenészeink teljesen kicserélődtek a rendszeres próbákön már teljesen összezokott a társaság. A székesfőváros — Vas Zoltán polgármester és Némethy Károly tanácsnok megértő támogatása révén — tagjainknak fix havi fizetést biztosít és a fővárosi alkalmazottak étkeztetési akcióiba is bevonta őket.

— Művészi célunk az hogy mindenki érezze: a Székesfővárosi Zenekar csakugyan a székesfővárosi közönségé...

R. Gy. I.

Beregi Oszkár
1899-ben és 1945-ben

Beregi Oszkár 1919 után újra a Nemzetiben

1899-ben és 1945-ben ugyanazon a szeptembervégi napon szerződött Beregi a Nemzeti Színházhoz.

1899... Lássuk csak mi jelent meg a Fővárosi Lapok szeptember 30-i számában!

A budavári királyi palota építése folyik. — Vaszary Kolos hercegprímás értekezletet tartott. — A Népszínház felújította Lecocq »Nap és Hold« című operettjét. Manolát Küry Klára játszotta. — A Nemzeti Színházban Grillparzer Medejában Kreuza szerepét Cs. Alazeghy Irma kitűnően alakította.

Mi van még a lapban? Hirdetik a »Szépség emelésére az 50 krajcáros Margit-krémet« és az 1 forint 22 krajcáros »vasas china-bort«. És a 11. oldalon nagy cikk Beregi Oszkárrol, aki a Nemzeti Színházhoz szerződött.

Azt írja a lap, hogy »délre jutott a hőskérdés« és Beregi Oszkár, a Nemzeti Színház új tagja a »Rákóczi Ferenc fogaság« című darabban komoly tehetségről és sok intelligenciáról tett tanúságot. Daliás, szép alak, pompásan csengő hatalmas orgánus.

— Mi történt 1899 óta? — adjuk fel a nehéz kérdést Beregi Oszkárnak, aki 46 évvel első szerződése után ugyancsak egy borús szeptembervégi napon ismét az ország első színházához szerződött.

— 1919-ig zavartalanul játszottam. Hogy mit és hogyan, azt úgy gondolom, felesleges elmondanom. De szabad legyen három kritikát idéznem. Alexander Bernát így írt egyik Hamlet-alakításomról: »Nagystílú játék, karakterisztikus megjelenés, bőles fokozásával a beszédnek. Ez a fiatal színész méltó a ház hagyományaihoz.« Keszler József így írt egy Antigone-előadásáról: »Beregivel, ki Haemont játszotta, röviden végezhetek, ki mondván, hogy teljes tökéletességet pillantottunk meg benne. Természetesen bensőséges, elragadóan szenvedélyes és beszéde szívhez szóló, páratlan.« Ambrus Zoltán is írt kritikát rólam, —

folytatja Beregi. — »Beregi Oszkár oly igazi és minden ízében Romeo, ahogy Lear minden ízében király. Hisszük neki és egész hatalmában vagyunk.«

1920-ról beszélgetünk.

— Bűzbombát és tüntetést kaptam. Az egyetemi ifjaknak egészen más véleményük volt rólam, mint Alexander Bernátnak, Ambrus Zoltánnak és Keszler Józsefnek. Bécsbe mentem. Azután Berlinbe, Brüsszelbe, Amerikába. Játsoztam németül és angolul is Hamletot.

— Mikor tért vissza Budapestre?

— 1930-ban játszottam először újra pesti színpadon. Gróf Andrássy Gyula alakját vittem színpadra. De bűzbombát még 1938-ban is kaptam. Debrecenben... A felszabadulás után Szegeden elvállaltam a Színház Szabad Szakszervezetének elnökségét, de örömmel adtam át nálam fiatalabbnak ezt a tisztséget. Most csak egyszerű tag vagyok. Örülök, hogy Major Tamás igazgatása alatt játszhatom a Nemzeti Színházban. Ugy érzem magam, mint 46 évvel ezelőtt, amikor 23 éves koromban először írtam alá a szerződést.

— Első szerepe?

— A Szent Johanna angol generálisa.

Régi képek között lapozgattunk.

— Ez Simonetto szerepe Balázs Béla »Az utolsó nap« című darabjában. És itt van egy kritika erről a szép Balázs-darabról: »Bereginek jutott a feladat, hogy a szerző legszebb mondatait, legpoétikusabb gondolatait elmondja. Az alak sejtelmes, misztikus rajongásának hangjait bámulatos módon tudta megütni.«

Néhány hét múlva újra tapasztalhat a közönség a kiváló színésznak a Nemzeti Színház nézőterén. Legutoljára huszonhat évvel ezelőtt láthattuk ezen a színpadon. Azóta sok minden történt... De Beregi lélekben még mindig fiatal...

Palásti László

A három Johanna

Hogy Budapestén immár a harmadik színház készül a »Szent Johanna« bemutatójára, azt Shaw nem remekművének köszönheti csupán, hanem annak a szerencsés körülménynek is, hogy itt sűrűn akad nagyszíni színész, aki ezt az izgalmas művészi feladatot ambicionálja és joggal vállalhatja, mert drámai és alakítóerejéből futja a nagy, bonyolult szerepre, még akkor is, ha egyéniségében nincs meg a rendkívül összetett történelmi figura testi és lelki alkatának valamennyi kelléke.

Megkértük a két művésznőt, aki már eljátszotta a szerepet és a harmadikat, aki most készül alakítására, hogy beszéljen Johannájáról.

Bajor Gizi:

Szégyelném magam, ha hiányozna a bátorságom annak a beismeréséhez, hogy Johanna nem tartozik pályám legsikeresebb alakításai közé. Magyarán: ez erre számtalan körülményben kereshetők: kilenc év után, akkor lettem először — és egyben utoljára — hűtlen a Nemzetihez. Átszerződtem a Magyar Színházhoz. Ez persze nem járt minden lelki megrázkódtatás nélkül. Idegen színházban, idegen együttesrel, idegen rendező keze alatt készülttem az óriási feladatra. Rendezőnek fölöttébb egyéni elgondolása volt a szerep és a mű felől. En Londonban kétszer is megnéztem a darabot és volt némi fogalmam arról, hogy a szerző milyennek képzelte el Johannát. A nagyszerű Sibyl Thorndike alighanem Shaw intenciói szerint és személyes irányítása mellett játszotta. A magyar színházi előadásnak azonban egyik főjellegzetessége éppen az volt, hogy merőben eltért a shaw-i elgondolástól. Ez, sajnos, nem vált hasznára.

Mégis távol áll tőlem, hogy a hibát csupán a körülményekben vagy éppen másokban keressem. Hajlandó vagyok elismerni, hogy a szerep sem illet egyéniségemhez. Talán ha idősebb vagyok akkor és nagyobb rutinnal rendelkezem, mester-

ségbeli tudással sokat pótolhatam volna abból, ami a szerephez lényemből hiányzott.

Örülök, hogy a Nemzeti Színház felújítja a mindig érdekes és örökké aktuális darabot és hogy Gobbi Hildát láthatom a szerepben, mely egyéniségéhez sokkalta jobban illik, mint az enyémhez.

Bulla Etma:

Olyan szerepről, amelyik hálstennek siker volt, nehéz nyilatkoznia, mert minden szó hencegésnek hangzik. A Johanna életem legjobb szerepe volt. Szinte kellemetlen, hogy most is lépten-nyomon azt emlegetik. Tény az, hogy nem akadt még egy szerepem, amelyben az első szótól az utolsóig úgy otthon éreztem volna magam, mint ennek a modern szentnek az alakjában. Nagyon szerettem azt, hogy a figura csöppet sem patetikus. A lelki, a szublimált Johannát igyekeztem színpadra vinni. Shawnak ebben a nagyon is komplikált alakjában, néha a paraszti eredet hangsúlyának elhanyagolásával is az átlagon felüli, rendkívüli embert igyekeztem ábrázolni. Ennek az egyszerű lánynak az átellenlülését akartam megmutatni és éreztetni azt a misztikus erőt, amellyel rendelkeznie kellett ahhoz, hogy egy hadsereg élén megfordítsa a háború sorsát.

Jól esett, hogy alakításomat elfogadták és dícsérték. Örültem annak, hogy külföldiektől is sok elismerést kaptam. Felix Saltan például azt írta nekem, hogy ez volt egyike a legjobb előadásoknak, melyet valaha is látott életében. Az előadás valóban gyönyörű teljesítménye volt a Belvárosi Színháznak.

A szerepet egyébként nem magyarul és nem Pesten játszottam először, hanem Münchenben. Most megint szó van arról, hogy németül eljátsszam. Lehet, hogy Bécsben, a Theater in der Josefstadtban vendégszerepelek és akkor felújítják a »Szent Johannát«.

Gobbi Hilda:

Próbálok, tanulok, félek és hallgatok. P. B.

ÉNEK AZ ERDŐRŐL

Millió üstökű erdőrengeteg, te vagy az én igazi hajlékom csupán! Benned bolyonganék — aludnék s ébrednék mindig. télen és nyáron egyaránt, csak bírná a test, a szegény, a változó időt. — Oh, ha Isten oly csodát mívelt volna, hogy nem kéne soha többé négy fal közé kényszerült hajlékba laknom! Ma nem ember, hanem boldog állat volnék, ki őzekkel, szarvasokkal s énekes madarakkal barátkozna csak. Velük aludnék, velük kelnék a nagy, millió üstökű rengetegben s végül oly boldogan halnék meg ottan, mint ősszel a fák milliószámra lehulló levele, mely mind új fogantatásnak ad takarót, hogy ne legyen soha megállás az isteni derű szüntelen dícséretében.

BERDA JÓZSEF

Failoni a »Kilencedike«-t vezényli,
az Öröm és Béke szimfóniáját

INTERMEZZO QUASI UNA FANTASIA...

Sergio Failoni, a Magyar Operaház karnagya, az olasz külügyminiszter megbízásából fontos politikai szerepet fog betölteni Budapesten.

A fasiszta nyakörv alól kiszabadult olasz nép első tüntetése Milánóban nem a demokráciának szólt, nem is politikust éltetett örömmámorukban ujjongva, hanem ritmikus ütemben azt kiabálták egy emberként: »Toscanini jöjjön vissza!« És az egész olasz nép gondolkodására jellemző módon, Itália — mellyel évszázadokon át inkább kulturális, mint politikai kapcsolataink voltak — egyik nagy muzsikust fiát küldte hozzánk fontos politikai megbízatással.

A rövid olaszországi tartózkodásából visszatért maestroval lakásán beszélgetünk arról, mi volt tulajdonképpen indító oka ennek a megtisztelő megbízatásnak.

— Mindennek oka ez a meghitt fészek itt, melyet otthonomnak nevezek és ez az ország, mely szeretettel fogadott be engem, az önkény önkéntes száműzöttjét és immár második hazámmá vált. Minden eszközzel rá akartak venni, hogy maradjak végleg Olaszországban. S ez érthető is, hiszen Itáliának minden időben csak énekesei voltak nagy számmal, karmesterei kevésbé. Ma pedig különösen hiány van ott jó dirigensekben. De Sabata nem vezényelhet egyelőre, Mollinari végleg letiltották, Ferrari idegei felmondták a szolgálatot. Toscaninét csak februárra várják haza, arra számítanak, hogy a bombatalálattól megsérült milánói Scala februári megnyitó ünnepségein már résztvehet az olasz kultúrának ez a kimagasló büszkesége. Néhány órát töltöttem csak átutazóban Milánóban, de érkezésem után félórával már felhívott Ghiringhelli, a Scala intendánsa és — bár arra nem tudott rávenni, hogy végleg lekössöm ma-

gam — elvállaltam, hogy decemberben én fogom vezényelni a Scala megnyitó előadásait ideiglenes helyiségében, a Teatro Lirico épületében. Első estén Verdi »Otello«-ja kerül színpadra, második opera valószínűleg a Tosca lesz. Két hónapig maradok akkor lent és Itália különböző városaiban fogok fellépni.

— Róma minden épülete teljesen ép. Azt mesélik, hogy a pápa térdénállva könyörgött a német parancsnoknak, hogy ne védje az Örök Várost. Már teljes erővel megindult az opera- és hangversenyszegon. Gigli-t a Caracalla-termék operaelőadásain hallottam. Ott lépnek fel: Gina Cigna, Guglielmetti, Stignani, Caniglia, — hogy csak a Pesten ismert neveket említsem. Róma zenei központja a modern olasz zene megteremtője, Respighi özvegyének háza. Nála jöttem össze egyik este Mainardi-val, a nagyszerű esellistával, ott volt Augusti és Michelangeli, a »Länge« szövegírója és mindenki, aki Róma zeneéletében csak számba jöhet. A magyarok közül Szalay Karollal találkoztam, az Operaház volt ballerínájával; férje, Zingarelli, kiszabadult a fasiszták fogságából s jelenleg az »Il Tempo« című újság főszerkesztője.

— Kétszeres öröm volt számomra ez az út. Egyrészt, mert életben találtam családomat, még 84 éves édesapámat is, másrészt pedig: tulajdonképpen ez volt a nászutam. Nagy élményt jelentett, hogy feleségemnek megmutathattam új hazáját, melynek állampolgára lett. A háború pusztító hatása csak egyes helyeken jelentékeny. Látszik, hogy az angolszász bombázók lehetőleg kímélni akarták a műenlé-

ket. Viareggio például a föld színével egyenlő. De Pisában a dóm és környéke — a ferdetoronnyal — teljesen épen maradt, bár körülötte minden csupa rom. A hidakat mindenütt felrobbantották, s az egyetlen, amit a fasiszták maradandót alkottak: a tökéletességéről híres úthálózat is tönkrement. Az olaszok azonban nem bánják. Olyan mély gyűlöletet éreznek a német hordák iránt, hogy azt mondják: nem bánjuk azt a néhány tönkrement templomot, a fontos, hogy a németek kitakarodtak az országból.

— A nap forrón sütött ott lent, még fűrdtek a tengeryében. A megélhetési viszonyok is jobbakká váltak és csábítottak az olcsón megvásárolható áruk a kirakatokban. Mégis visszajöttem, mert kötelezettségeket vállaltam és mert érzem, hogy rám itt is szükség van. A művész mindig hazáját képviseli, bárhol éljen is. Így jutott hát illetékeseknek az eszébe, hogy politikai feladatot bizzanak rám. Örömmel tölt el az a gondolat, hogy csekély tehetséggel ezután még inkább hozzájárulhatok a nekem oly egyformán kedvelt két ország és nemzet kulturális kapcsolatainak a kimélyítéséhez. Sajtó alatt lévő könyvem is — melyben »Hangfogó nélkül« cím alatt egy szabad ember tesz vallomást a szabadságról, mely nélkül nincs művészet — egy időben kerül a magyar és olasz közönség kezébe...

— Új minősítem nem változtat semmit életmódomon, művészi munkámon. Mert az igazi művész életében minden esemény — boldogság, bánat, dicsőség, elismerés — még ha néme'kor fantasztikus színezetű is, csak — intermezzo. Kőjáték. Mert csak a művészet a mindenekfölöttvaló és örök.

Reményi Gy. István

Irta: SZÉP ERNŐ

Szaval Sziszi

Fiatal, karsú derekú, szép arcú színművész lép ki a Nemzeti Színház kiskapuján. Kezében könyve. Meglesem a könyv címét: »Az ember tragédiája«. Mintha Hippiá halállal eljegyzett karcosságát érezném egy pillanatra elshannani magam mellett.

Ezt a könyvet láttam utoljára Csontos kezében is. Ez évben volt, júliusban, az első szabad könyvnapok egyikén. Az Andrássy-úton jött velem szemben, éppen az egyik könyvsátortól, nagyon fáradtan, szemében azzal a tekintettel, amelyről könnyű megállapítani, ez az ember »kifelé megy«. Ekkor már halottam arról, hogy az ostrom idejében lakása elpusztult. Egyszeriben olyan érthető lett előttem, a könyvnapon miért éppen »Az ember tragédiája«-ra esett választása a könyvek közül. Vajon melyik könyv érdekelhetne volna jobban – még egyszer? És arra a nyár végi este emlékeztem, amikor évekket ezelőtt a szegedi Dóm-téren Lucifer szerepében láttam Csontost. Köpenyében, széles, fölényes mozdulataival maga volt a hűvös és mégis: lázító Értelem.

Napok óta egyre többször jut eszembe Madách remekműve. A háború borzalmas sebei minél többet mondanak el a közelmult szörnyű tragédiájáról, a tudat alatt gondolataimban mindig Madách-hoz érkezem, vele beszélgetek. Ezekben az őszbe forduló napokban, úgy érzem, nem feledkezhetünk meg arról, hogy egy október ötödiki napon az erdőszegezélyezte sztrigovai kastélyban meghalt egy nagyon szomorú, nagyon igaz ember. Önsorsa és nemzetének végzete termékenyítette meg a gyöngye fizikumú Madách szenvedésekben és hitben erősödött lelkét a mű megírására. Mégsem önsorsát, de még csak nem is nemzetének sorsát tette a mérleg serpenyőjébe. A Martinovich-per védőjének unokája az egész emberiség egyik legátfogóbb értékű irodalmi művét alkotta meg. Ez a Tragédia.

Ma százszerosan, ezerszeresen közelebb érezzük magunkhoz Madách gondolatvilágát, mint valaha. Milyen ismerős ma nekünk Adám megtántorodó mozdulata a kétségbeesés szirtjén; mintha a sztrigovai magányost nemzetének életöszöne sugalmazta volna az Ádámban utolsó pillanatban felülkerekedő életöszton kifejezésének megrázó jelenetére. S mennyire hozzánk szól, a mi sorsunkhoz a tragédia zárómódata. Ha a szétroncsolt hidakat látod s a kiégett, romhalmazzá vált házszorok között végzed munkádat s a szemed elő nap-nap után rémes torzképekben rajzolódik fel a háború nyomán ránk szakadt nyomor, nélkülözés: nem gondolhatsz elég hálával a sztrigovai magyarra, aki mégis nagy ajándékot adott nekünk, talán a legnagyobbat, amit elcsétségünkben kaphatunk. Ez az ajándék: a *végző*. Igen, a végzőhöz menekülj! Egyre többször ismételd magadban, midőn mindinkább hidegebbek lesznek az esték s mindjobban összehúzó a felöltődés. A végzót ismételd, csak úgy magadnak mondd, ám mégis úgy, hogy a Dunán a sirályok is meghallják majd és úgy, hogy nem csak a kiégett házak, hanem a kiégett lelkek is újra élettel teljenek meg. A végzőhöz menekülj, ezt mondd, minél többször, minél több hittel és még egyszer:

...küzdj és bízva bízzál!

Környei Elek

Levelét kaptam egy reggel Szaval Sziszitől, nem ismertem. Hogy hát nem kapni a boltban a verseimet; ő szavaló estre készül, hol szerezhethné meg ezt meg azt meg amazt a versemet. Vagy megtenném netalán azt a nagynagy szívességet, elküldeném neki azokat a verseimet, soha a jószágomat el nem felejtí.

A verseskönyveim igenis kaphatók, hajjaj, annyi ezresem lenne, ahány még kapható. De ha véletlenül vers kell a hölgyeknek, mindenre gondolnak, csak arra az egyre nem, hogy a könyvet megvegyék. Hanem tegyük fel nehezebbre esnek ennek a Szavaló Sziszinek öt pengőt a könyvér kiadni. Máskor is megtettem, elküldtem kis kóduz színinövendéknek a verset akit kívánt, ha szavalni kellett neki.

Látom azután a plakátot: Szaval Sziszi szavaló-estje. És aztán megint levelet írt, mellékelte a jegyet, első sor, tisztelném meg az estjét. Azon nyomban elfelejtettem.

Mégis hallottam egyszer Szaval Sziszit, tavaly télen. Bevezetőt mondtam állástalan színészek estjén. A programba az a Sziszi is belekönyökölte magát. Nohát nem tud semmit. A szavaló-tanárt utánozza, kiabál, dobol, géppuskázik. Elhívtam másnap délutánra magamhoz Szaval Sziszit, hátha lendíthetek valamit rajta. (Nem kell semmi jóra gondolni, nem olyan szép leány Sziszi, s nincs rajta semmi lázító.) Kérem kínoztam vagy két óra hosszat, kitakartam a szavakat elébe, próbáltam a fülét, a szívét lelkét megkapni. Nem, nem érti szegény amit kiabál.

Elmesélte, akadémiai növendék volt, belésszeretett egy fiú, úgy volt, hogy elveszi. Annak a fiúnak a kedvéért otthagyta az Akadémiát. Szégyelt Sziszit visszakérezkedni az Akadémiára, otthon is szorították, hogy inkább kenyér után nézzen, mert úgy romlottak a viszonyok. Így aztán ő tisztviselőnő lett. De ma is imádja a színpadot, mint ahogy kicsi leánykora óta imádja, s ha már színésznő nem lett, legalább szaval. Annak idején dicséretet kapott az Akadémia szavalóversenyén. És édes istenkém csodák is történhetnek, hátha egyszer mégis a színpadra kerül a dobogóról, fő hogy az ember szemelőtt legyen

nem igaz? Szaval Sziszi most huszonöt esztendő.

Ez egy Sziszi. De tucatjával szaladgálnak Szavaló Sziszik Pesten; szaladgálnak, igen, a hangversenyirodába, a szerkesztőségbe, a nyomdába, meg szaladgálnak ismerősökhöz, ismeretlenekhez a jegyeket eladni, segítenek nekik jó asszonyok, jó emberek rászólni akire lehet azokat a jegyeket.

Hosszú hetekig lihegett a szavalónő, míg azután azt a gyér és jámbor közönséget Adyval, József Attilával, meg Villonnal, meg Rilkével büntetheti. Az az egész dicsőség, az az egynéhány virágcsokor (egy kosár is netalán), meg a taps persze, azután az az öt sor, amit irgalomból írott róla a napilap és hát az icipicire zsugorodott fénykép a Színházi Szószban, lenn az oldal sarkában, alányomatták ki ez, Szaval Sziszi, akinek a szavaló-estjét nagy érdeklődés előzi meg, vagy aki pénteken tartotta nagysikerű szavaló-estjét a Zeneakadémia kistermében. És legtöbbször még ezért is fizetni kell. És akad Sziszi, ki könnyű szívvel rá is fizet az egész estjére. Oh az ábránd, annak délibábos távolában a művésznők közt látja magát, színésznők közt, énekesnők közt, virtuózok közt. Hallottam már olyant is, aki szíven szaval, de a legtöbbször körülbelül annyit érnek, mint az én modelém, a Sziszi. Hanem az is, aki megérdemli az ember figyelmét, mit álmodik az, istenem. Milyen messzire osonhat a szavalás, a művészi halhatatlanság felé. Hagyjuk, ne bántsuk a lelkendező lányokat, asszonykákat. Mindenki kedves nekem, aki valami szépet akar ezen a világon. Ha a színpadra szeretne jutni Sziszi, meg a másik Sziszi, vagy ha csak unalom ellen találta ki, hogy ő is elmegy szavalóművésznő, vagy azt hiszi, könnyebben fog a dobogóról férjet, vagy csak a nyilvánosság bolondítja, nem nyugszik bele, hogy szürke legyen, senki legyen, látni akarja a nevét programon, plakáton, újságban, meghal, hogy legalább kiabálhasson ő is a reflektor alatt, fekete selyem stíruhában.

Sziszi kedves, én is álmodom valamit, azt, hogy másik vőlegényt küld Neked a jó istenke és én is táncolok majd a lakodalmadon.

HIRDETÉSEKET TELEFONON IS FELVESZ
VARGA HIRDETŐIRODA 123-198
V., Sallai Imre-utca 6. sz.

Vidor Ferike átveszi diinyeadagját

A Nemzeti Színház konyhája

Egyszer volt, hol nem volt... a színházi ujságokban volt sok, sok kép, pazar villákról, szép szobákról; mellettük az ismert című cikk: X. Y. művész (vagy művész) otthonában. A szemfüles riporter néha belopakodott a szebbnél-szebb konyhákba is. Láttunk a képeken fityulás szakácsnőt, bóbítás szobalányt, fehérkesztyűs inast, fajakutyát, bőséget, pompát. Békét.

Aztán jött az új Mohács. Elpusztult a villa a szobákkal. Elpusztult a konyha is. Vagy ha megmaradt, hiányzott hozzá a tüzelő és sok minden egyéb. A művésznők és művészek örültek szegénynek, ha a Nemzeti Segély valamelyik konyháján egy tányér leveshez jutottak

A Nemzeti Színház tagjai a színházzal szemben éltek. Vagyis éheztek. Feketepiacra csak szűken tellett, mert fizetést nem kaptak. Mikor megmaradt ruhadarajaikat elfogyasztották már, cselekedni kellett.

Az üzemi bizottság elnöke, Gobbi Hilda, aki imponáló szervezőtehetség is, munkához látott: semmiből konyhát teremtett. Első lépés: a helyiség. A Csokonay-utcában van a színháznak egy összelőtt raktár-épülete, annak a női jelmeztárát konyhává degradálta az elnöknő. A vasfogasok rúdjai azóta ott várakoznak, hogy fogaikra, királyi palástok helyett, ismét egyszer füstölt köröm kerüljön, mint ahogyan egyszer, egyetlen egyszer, már került is. Néhány vasárnapi bableves gyorsan fölfalta és azóta csupaszok a fogasok. Se palást, se köröm rajtuk.

Konyha céljaira a jelmeztár fölszerelése kissé hiányosnak bizonyult: nem volt benne tűzhely, nem volt benne vízveze-

Ladomerszky Margit a levessel

ték. A műszaki személyzet házilag pótolta a hiányokat. Mert pénz konyhára pontosan ugyanannyi volt, mint gázsira. Gobbi Hilda nyakába vette a várost, itt egy kondért, ott egy lábast, másutt rocskát, konyhakést koldult össze. Hátra volt az élelem kérdése. Megrohmozta érte Vas Zoltánt. Megelőzve a »Kaptál földet, adj kenyeret!« plakátot, felajánlotta: ha kapunk ételmet, adunk hangversenyt. Megegyeztek.

A konyha a város oltalmában álló hatósági konyha. Kenyerjegy és heti 86, illetőleg 72 pengő ellenében kapnak a színesek, a munkások és legszűkebb családjuk tagjai levest és főzeléket. Meghízni persze nem lehet az adagon. Egy meritőkanálnyit kap a színész, a munkások tányérjára valamelyest utánamerít a szakácsnő.

A befizetett pénzből naponta és személyenként 5 pengő jár a városnak, a fennmaradó összeget a konyhaszemélyzet fizetésére és az ételek némi feljavítására fordítják. Naponta 307 ebédet készítenek. Ennek körülbelül a felét hazaviszik, felét a konyhában fogyasztják el. Két hosszú asztal és négy pad van ott. Az asztalhoz jutni — enyhén szólva — körülményes. Előbb át kell tornászni magunkat a padon. Egyelőre csupasz lábszárral, veszélytelenül folyik az akrobatika, de télen haj lesz a harisnyákkal, le-leszaladnak majd a szemek. Baj azért akad most is: nincs mélytányérunk. A levest tehát, a kondértól az asztalig, valóságos egyensúlyozási bűvészműtatványok közben visszük el a lapos tányéron. Mert hát bóbítás szobalány, fehérkesztyűs inas... egyszer volt, hol nem volt! Porciójáért kiki személyesen járul tányér-

hátára, ölébe a leveseket és főzelékeket. Az utóbbi halmazállapotú ugyanis korszerű anyag gazdálkodás következtében feltűnő módon hasonlít mindig a leveséhez.

A menü igen változatos: ha krumplileves van, akkor nincs utána krumplifőzelék. Nincs bizony! Sem a borsóhoz borsó, a babhoz bab. Egyetlen kivétel a tök. Azt viszont a naivabb elem úgyis húslevesnek fogyasztja, legfőljebb azon morfondíroz, hogy hova lett belőle a hús. De, vice nélkül, csakugyan kész esoda, hogy konyhánk szöke anyaga, Füzes Anna, mennyi ötlettel variálja különböző fogásokká a rendelkezésére álló alapanyagot, ami korántsem csúfolható változatossá. Az üzemi bizottság felkérésére ő vezeti a konyhát. Övé a beszerzés gondja és az adminisztráció terhes munkája. A színház személyzetét nagy hálára kötelezte, érdemei jutalmazásául őt is kitüntették a minap a Nemzeti Színház emléklapjával.

Valóban mind a munkásoknak, mind a színészeknek felmérhetetlen segítséget jelent a konyha. A csekélyke fizetésekből bájosan vezethetnének háztartást a családosok, a magánosok meg semmiképpen sem tudnák kiizzadni a félelmetes vendéglői árakat.

Nagyon vidám, egyben mélysegesen szomorú hely ez a konyha. Fájdalmas látvány, hogy Márkus Emilia és a többi mind idejutott. De ha már ránk szabadult ez a mohácsi vész, viselnünk kell a következményeit. Idővel majdesak kiheverjük és akkor a színházi lapok ismét megmutathatják a művészeket otthonukban.

Szép lesz, ha elhagyhatjuk a konyhát, de addig jó, hogy oda járhatunk.

Péchy Blanka

Jobboldali kép: Füzes Anna, a konyha vezetője, átadja az ebédjegyet Bartos Gyulának (Borzsonyi felvétele)

MEGNYÍLT A LIBERTÉ

A pest. Montparnasseon, a Nagymező-utcának azon a szaka-
szán, ahol most a szórakozó Budapest zsúfolódik, új színpolt
villan fel estéről-estére: a Liberté-étterem neoncsövei. Már maga
a neonreklám egy darab békét jelent, a piros sugarak alatt vi-

Lampel Ica, az étterem tulajdonosnője a megnyitón

dán arceal járnak-kelnek az emberek — a még kellemese-
meglepetés pedig akkor éri, ha benyit az étterembe. Tipikusan
az a helyiség, amely nemcsak pihenést és izletes vacsorát nyújt
a munka után elfáradt vendégeknek, de valamiképpen otthont is,
azoknak akik életük nagy részét házon kívül élik. A fő meg-

Greguss Zoltán társaságával

lepetés pedig akkor következik, amikor az udvarias pineér a
vendég elé helyezi az étlapot. És ami a legcsodálatosabb és leg-
meglepőbb jelenség napjainkban, ez a találkozás az étlappal és
az étlap áraival: nem kellemetlen, hanem kellemes! A Liberté
árai mindenképpen alkalmazzuknak a vendégek alaposan

Székely Mihályék

kifáradt pénztárcáihoz, igen okosan, az étterem tulajdonosai
nem arra törekzenek, hogy egy-egy vendégen hatalmas összege-
ket keressenek: a cél az, hogy aki egyszer betévedt a Nagymező-
utca harminc szám alá, a Liberté-étterembe, az lehetőleg törzs-
vendég legyen és csakugyan második otthonának érezze ezt a
szolid, kellemes helyiséget. Próbálják meg egyszer s meg fogják
látni: szóról-szóra így van!

ENGEL IVÁN

zongorázta a Failoni-vezette
Beethoven-sorozat második
estjén a g-dur versenymű-
vet. Csupa önfeledt poézis a
játéka. De áthatja, a vérmér-
séklet tüze és a klasszikus
remekművet élő zengéssé va-
rázsló ösztönösség mellett, a
mély stílusfegyver, mely
megóvja a szélsőségektől és
mindig a szolid tudás vérté-
zetében állítja elének Engel
rokonszenves, tiszta emberi
jellemvonásokat tükröző elő-
adásmódját. Olyan művész
akitől csak jót és szépet ta-
nulhat a fiatal zongorás-
nemzedék, ha — amint biz-
tosra reméljük — elfoglalja
a Főiskolán azt a helvet.

Engel Iván

mely pedagógusi multjánál
és értékénél fogva méltán
megilleti.

iv.

ÚJ GERTRUDIS AZ OPERÁBAN

A magyar énekesutánpót-
lásra az utóbbi években nem
lehet panasz, sőt inkább az
okoz nehézséget, hogy a sok
szép hangnak miként lehet
érvényesülési lehetőséget biz-
tosítani. A hősi orgánum
azonban igen ritka. Wagner-
tenor és drámai szoprán bi-
zony nem terem minden bo-
korban. Annál nagyobb
örömmel lehet üdvözölni,
hogy az Operaház most Pa-
lánkai Klárában olyan fiatal
művésznőt talált, aki ideál-
isan alkalmas a Sába király-
nője, Brünhilda, Izolda, Ort-
rud, Amneris-fajta igényes
szerepkör betöltésére. Már a
Zeneművészeti Főiskola vizs-
gáin feltűnt széles terjedel-
mű, mélységben és magas-
ságban egyformán erőtelje-
sen zengő, színes hangja és
ami szerepkörében szintén

nélkülözhetetlen: hódító szín-
padi megjelenése. A mult
szezomban fellépéseinek si-
kere máris igazolta a felfo-
kozott várakozást. Az idén a
»Bánk bán« előadásán igazi
királynői alakkal jelent meg,
mint Gertrudis az Operaház-
ban, meggyőzve mindenkit
arról, hogy repertoárjába
jogosan illesztheti az altha-
nyuló mezzo-szólamot is. Ha
Palánkai Klára zenei fejlő-
dése, játékrutinja, belső át-
élése, énektudása úgy fejlő-
dik, mint amilyen elsőrendű
természeti adottságokkal ren-
delkezik, kétségtelenül hama-
rosan nemcsak egyik legked-
veltebb művésznője, hanem
egyik legszilárdabb tartóosz-
lopa is lesz a magyar dal-
színház együttesének.

Péterfi István

A TISZACSEGEI GIGLI

Főlesigázott várakozással
mentünk be Vári Miklós
hangversenyére. (A most már
főlöleslegesen használt német
hangzású családi nevet a ma-
gunk részéről ezennel kifrici-
kázzuk és a fiatal művész jól
tenné, ha követné példánkat.)
A várakozásban nem csalód-
tunk. Ez a huszonkét éves te-
norista ténylegesen ritka fe-
nomén. Csodás hang és cso-
dás énektehetség. Ami a leg-
meglepőbb és rendkívül biz-
tató, tehetségét természetes,
jó zenei érzék és egészséges
ízles vezeti a legjobb vona-
lon. Okos ökonómiával fel-
épített műsorának előadása
közben élvezettel figyeltük,
hogy mi az, amit stílusosan
máris eltalál, vagy megköze-
lít s mi az, amit elejt. A hi-
vatottság próbakövének te-
kintjük, hogy Mozartban
nem ejt hibát, hogy Donizetti
»Szerelmi bájtala«-áriáját
megejtő egyszerűséggel, ép
azért nagyon szívhezszólan
közölte. Viszont a hetyke
valcer-ütemezéssel arvon-
csapta az émelegős Mattina-
tát (úgy kell neki!) s az el-

sietett Des Grieux-álom-ban
se tett volna sok öröme Mas-
senet mesternek. Ellenben a
híres »Vorrei morir« dal va-
lósággyal megméséselt a
tiszta, szinte mozarti felfo-
gásban. Nem akarunk tovább
részletezni, csak a fiatal mű-
vész minden nyelven hibát-
lan, beszédes szövegmondását
emeljük ki s minden modo-
rosságtól, hamis érzélgőség-
től tartózkodó, egyszerű,
közvetlen énekmondását. Jó
kiállású, rokonszenves, fér-
fiass jelenség a tiszacsegei
Gigli, a színpadnak is nyere-
sege lesz, ha vigyáz magára,
nem szédül meg a korai si-
kertől (amely bemutatkozó
estjén óriási volt) és türel-
mes tanulómunkával fejleszti
hangját céhbéli (magas Cé-
béli) tenorrrá. A türelmet
megtanulhatta a különleges
munkaszolgálat pöklában. Ő
szerencsére megmenekült. De
hány istenáldotta talentumot
aprítottak belé a véres csalá-
mádéba a szörnyű idők té-
bolyult, gaz gyilkosai!

L. V.

A tanítónő első felvétele

Foto: Faludi

Valami készül a Hunniában...

Az első demokratikus magyar film!

Még két héttel ezelőtt a gyár-
matutcai Hunnia filmgyár por-
tásfülkéje előtt mélyen baráz-
dált arcú öreg sütkérezett a na-
pon, pipázgatott, el-elcsunyo-
kált a nagy csendben. Ha meg-
kérdezte tőle az ember, hogy
miért van itt, így válaszolt:
»Hát a Nemzeti Segély embere
lennék, vigyázok az irodára.«

A gyárról azonban nem szólt.
Most géppisztolyos, barnaképu
honyvéd áll a gyár előtt s ha
megkérdezik tőle, mire vigyáz,
így beszél: A meginduló magyar
filmgyártásra. A felépített gyár-
ra, az üzembehelyezett gépekre,
a sokezer méter filmszalagra...

Kora reggel van, a zugló gyá-
rak magas kéményei még nem
mázolták piszkossá a tiszta eget,
a robozós munka zaja még nem
törte össze az üveglalú csendet.
Hat óra. Összes halántékú úrral
járóm a kihalt gyártelepet, te-
remről teremre megyünk. Zsol-
dos Andor az újjáépülő gyárról,
a meginduló munkáról beszél.

— ...Mindent újból kellett
kezdenünk. Cserepeket, téglákat
szerezni, az épület sebeinek
kezeléséhez, írókat, rendezőket a
lélek, a társadalom gyógyításá-
hoz. Ma aztán hozzálatunk a
harminc év óta esedékes munká-
hoz. Mert tudja, harminc év
óta készülünk a »Tanítónő« meg-
filmesítésére. Eddig egy kor-
mány sem engedte. Ez a darab
a feudalizmus alatt selymódó pa-
rasztság igazi képét, az elmúlt
évtizedek korrump társadalmát
mutatja be.

Hét óra. Megérkeznek a mun-
kások, utolsó simítások az ünne-
pélyes »indulás« előtt: az ölöz-
tető szabónő a pantallók díszes
zsinórzatát fejt le — eddig ma-
gyar filmekben csak díszmagyar
szerepelt — a fodrászok »smín-
kelik« az első kép szereplőit az
asztalosok még utolsókat javítan-
ak a tanítónő gerendás szobá-
ján.

Fél nyolc. A gyár legidősebb
munkása kis fekete táblát tart
magasan kezében. — rajta a fel-
vételi száma: 001 — leejti kezét,
mint starter a zászlót az indi-
tásnál elkiáltja magát: »Csapó,
első szám, bekap eljen az első
demokratikus magyar film!« Az
ötzetres »spot« lámpák ontják
magukból a fényt. Gerendás pa-
rasztszobában vagyunk a pesti
»doktor úr« számolja az Ameri-
kába vándorlók pénzét, halk ziz-
zenéssel szalad a filmszalag,
egyszerre két operatőr is dolgo-
zik: Eiben István s moszkvai
vendégünk, Lebediev Sztálin-
díjas rendező munkatársa, a Mon-
glovsky főhadnagy-operatőr.

Délben egyórás ebédszünet

Zsoldos Andor, Szörényi Éva és Eiben István a felvevőgép körül

Foto: Orient-Rózsa

ann, ezalatt beszélgetünk illusz-
tris vendégeinkkel.

— ...Most érkeztem Buda-
pestre. — mondja Lebediev —
Pestről készítek egy dokument-
filmet. A most meginduló film-
gyártás is Budapest életéhez,
történelméhez tartozik.

— Mi a véleménye a magyar
filmekről?

— Hozzánk eddig csak hir-
adók, rövidfilmek kerültek. Ezek
igényesebbek lehetnének, sok
helyen kilátszik belőlük a lóláb.
Érezni rajtuk a propagandaízt.
Pedig Budapest érdekes város,
nagy lehetőségek kínálkoznak
belőle.

— És a játékfilmek?

— Azok meg túl »művészie-
sek«. Filmet kellene készíteni a
48-as szabadságharerről, amikor
a magyar nép függetlenségéért
fegyveresen szállt szembe a né-
metekkel.

— Milyen filmeket láttunk,
amit a rendező úr készített?

— Eddig Pesten filmjeimből a
»Győzelmi parádé Moszkvában«
és az »Egy nap a Szovjetunió-
ban« címűt pergették. A Legked-
vesebbet, a Sztálin-díjat nyert
»Kirov« c. történelmi filmemét
1942-ben Budapesten is bemu-
tatták — a szovjet követségen.
Szergej Miranovics Kirov Sztá-
lin legbensőbb munkatársa volt,
nevéhez fűződik az ötvenes terv
végrehajtása. Troczkista-buhari-
nista gonosztevők meggyilkol-
ták. A film róla és egy élni
akaró hatalmas nép építőmun-
kájáról szól.

Felbúg a gyár rekedthangú
szirénája, megkezdődik a munka.

Kikap, bekap, csapó, közel;
le, ind, vissza... És zizzzenve
szalad a szalag. Monglovsky
főhadnagy fotográfálja a felvé-
teleket, mert dokumentfilmet ké-
szít Budapest életéről.

Kőbányai György

Vélemények és ellenvélemények a filmről

Ötven évvel ezelőtt indult el
világot hódító útjára a film. A
kor legjobbjai közül sokan rö-
g-tön észrevették benne az új,
minden másnál egyetemesebb
hatású művészetet. Egyesek
azonban kultúrelles érőket
vélték felfedezni a filmben és
szót emeltek rohamos térhódi-
tása ellen. A film győzött. Az
alábbiakban néhány kiváló szel-
lem véleményét idézzük a film-
ről.

Tolsztoj ezekben a profétikus
szavakban utalt a filmművé-
slet szükségszerű eljövételére:
»Uj művészet fog születni, mely
kielégíti korunk igényeit és
semmiben sem lesz hasonló az
elmúlt korok művészeihez.«

Eisenstein, az egyik leg-
nagyobb orosz rendező így fo-
galmazta meg az orosz film-
művészet eszményi célját: »Való,
meztelen igazságában akarjuk
ábrázolni az életet, megfosztva
minden ködös filozófiai értel-
mezéstől.«

René Clair, a kiváló francia
rendező szerint »művészet és
pénz, teremő értelem és rideg
pénzügyi műveletek« eredménye
a film.

A másik nagy francia ren-
dező, Abel Gance, elkeseredetten
írta: »Sohasem hittem, hogy a
középszerű és kapzsi emberek
ilyen mértékben rávetik magu-
kat a filmre.«

Charlie Chaplin, minden idők
legnagyobb filmkomikusa büsz-
kén jelentette ki: »Filmjeim
nem a sznoboknak valók, ha-
nem a népnek.«

André Suarès, a kiváló fran-
cia esztétikus így nyilatkozott
Chaplin művészetéről: »Chaplin
lenyűgöz... A hatalmas Ame-
rika egyik legnagyobb hőse...«

Louis Delluc francia kritikus
szerint »egy jó film felér egy
jó elmélettel.«

Drien la Rochelle francia író
sokra tartotta a filmet: »A mo-
ziban az ember előtt tudatossá
válnak cselekedeteinek, sőt léte-
zésének értelme. A film az em-
beriség szív-dobbanása.«

Anatole France nem szerette
a filmet. Túlzott aggályait az
új művészetrel szemben így fe-
jezte ki: »A mozi a tömegek
legrosszabb, ideálját testesíti
meg... Ha nem is a világ
végét, de mindenesetre a kul-
túra pusztulását jelenti.«

René Dounie, a francia Aka-
démia örökös főtitkára ugyan-
sak ellenszenvvel figyelte
a film diadalmas útját és azt ál-
líttotta, hogy »a film nyugtala-
nító visszaterés a barbársághoz.«

(gy. i.)

Írók és könyvek

Balázs Béla: Az én utam

Olyan örömmel veszem kezembe Balázs Béla új könyvét, összegyűjtött verseinek most megjelent kötetét, mintha egy régnemlőt kedvessel mennék találkoztára. Valóságos izgalom fog el. Több, mint húsz éve nem láttam új verseit: vajjon mit élt át, mi minden ment keresztül azóta, hogy 1920-ban a bécsi Schloss-kávéház közelében elszakadtunk egymástól? Igen, izgalom fog el, ha arra gondolok, hogy egyik legfinomabb érzékenységu és művészi raffineria különös vegyülékét, ahogy a legegyszerűbb szavak varázspálcájával fakasztotta fel előttünk a lét érintetlen titkait és bennünk a legédesebb ámulást... Izgatottan lapozok a vaskos kötetben. Kíváncsi olvasom a régi verseket. A szebb darabokat, egykori kedvenceimet nem is kell végigolvasnom, úgy is emlékszem rájuk. Minden soruk olyan mehhitt ismerősként visszhangzik bennem, mintha nem is kívülről jutnának a lelkembe, mintha, mintha — nem is Balázs írta volna őket, hanem én... S örömmel látom, hogy a kor nem húzott rajtuk ráncokat. A műalkotások éppoly eltérően öregednek, mint az emberek: vannak művek, amelyek elragadó első megjelenés után korán megcsúnyulnak s vannak, amelyek sokáig, igen sokáig meg tudják őrizni fiatalágukat. Balázs régi verseinek legtöbbje kiállta az idő próbáját, szavai ma biztosabban találják célba, zengésük édesebb, mint valaha.

De ebben a könyvben, amely egy hatvanadik évéhez jutott ember életét mutatja be összes versei tükrében, nemcsak szép költemények borzongásait keresem, hanem egy jelentős egyéniség útját is, — egy utat, amely talán a miénk is lehetett volna. S íme kiderül, hogy rendkívül érdekes, páratlan út volt ez, legalább a magyar irodalomban még senki sem járta végig. Mert Balázs Béla belső élete egy jó negyedszázaddal ezelőtt hirtelen meredek fordulatot vesz. 1920-ban, miután a végtelen vándorából hazátlan bujdosó lett, a költő, aki addig csak a jelenségek mögött rejlő titkokat figyelte, akik csak azok az illó ámulások érdekelték, amelyeket a dolgok felfednek a lélekben: hirtelen az emberek sorsa, a társadalom élete felé kezd fordulni érdeklődésével. Még Bécsben él, amikor a drámai fordulat végbemegy benne. Fájdalmas fordulat ez, nagy belső küzdelmek kísérik. Nem csoda: nem kisebb dologról van itt szó, mint arról, hogy egy ember megtagadja a multiát, lemond legjobbjaitól. Balázs, új Odysseusként, betömi füleit, hogy ne

hallja az odaától szóló éneket és rendíthetetlenül irányíthassa hajóját a cél felé. Könnyű a süket evezősöknek, akik nem hallják a végtelenség bazalt-zuhatagját! De mily nehéz lehetett Balázs Bélának, aki az új magyar költészetben, talán az egy Adyt kivéve, mindenkinél élesebb füllel hallotta az irracionális titkokat, aki arra látszott születni, hogy búvós újjal a transzcendens iránt eltompult érzékeinket ébresztgesse! Nehéz lehetett. Mindegy, megtette... Ezután, ha jól látom, hosszú, éveken át tartó hallgatás következett. Balázs esztendőket tölt Berlinben s lírája ezalatt teljesen meddő. Nagy sikerei vannak a film terén...

Ezután Moszkva következik. Szovjet-Oroszország. A harmadik felvonás. S íme itt a költő újra megszólal. De aki a hallgatás mélységeiből itt újból felbukkan, nem a régi többé. Teljesen átalakult. Verseiben valaha megvetette a közönséges tapasztalatot és még csak nem is célzott politikára, most túlnyomólag politikai verseket ír; azelőtt a valóság érintéseire fakadt érzéseit mutatta fel, most gyakran problémákat énekel meg s azok megoldását; valaha a titkok megszólaltatója volt, most elfogadott egy titoktagadó szemléletet; azelőtt csak sejtetett, most mindent kimond, sőt nyugodtan kiépít, — igaz, hogy erőteljesebb duzzadó nyelven, tömör márványformákban, pompásan kivéssett képekben, amelyek nem henye dekorációként, nem is csak a szemléltetés, hanem a legmélyebb megértés eszközeiként állnak ott, s szinte egy-egy érzés örök meghatározásaként hatnak. Költészetét most többnyire a tudat fényében átgondolt problémák táplálják. Annyira így van ez, hogy ő, aki annyi és oly szép tájverset írt valaha, az utolsó negyedszázadban egy ilyet sem írt többé. »Földönfutó és gondolatlan álló« embernek jellemzi saját magát: nem véletlen, hogy új darabjai közt a gondolati tárgyúakat érezzük legteljesebbnek. Balázs hisz a hivatásában, élete értelmében. Optimista. Pap, egy eszme (a világszabadság), papja, aki kétely nélkül, boldogan hirdeti az igazságot, amely őt megváltotta, neki nyugalmat adott. Néha ugyan kissé megbolygatja a szorongó aggodalom, vajjon nem veszítette-e mégis, nem ölt-e meg magában valamit. Megnyugtatta magát: ha igen, lefelébb egy elmulrt embert ölt meg a jövő emberért. »Kinek a bűnül mélyebb öröme duzzadva árad túl emberhatáron«...

Mi a probléma, amely legtöbbet foglalkoztatja? A hazához való viszonya. Mert most már beszélhet a hazátlan-ságáról, most már elbíri, mer' van egy új hazája. Balásznak ugyanis, aki elvesztette a hazáját, utóbb — két hazát adott a végzet. Az egyik egy eszmei haza. Ez az emigráció kezdetén a magyar nyelv, később az elvtársi összetartás, majd az irány, az eszmében való hit. De az eszmei haza mellett, amelynek nincs földi teste, nincsenek tájai, oda van köve egy másikhoz, amelynek csak tájai vannak, de nincs megnyugtató eszméje. Mikor Magyarországot a pusztulás fenyegeti, megretten: »ha elvesz, ami meg se volt még. Még árva se, még száműzött se volnék. Csak ha-

Gramofont,
lemezeket legmagasabb áron veszek.
ILLÉS, Wesselényi-utca 47. II. 20.

zajáró, s haza nem találó, békétlen lélek, sirhatna, hazám. Melyik fontosabb számára, az eszmei, vagy a földi haza? Azt hiszem, egyforma mértékben, de különböző módon fontosak. Mikor Oroszországból, ahol eszmei hazája testet öltött és eszmélni tanult, hazatér Magyarországra, ahol énekelni tanult, így búcsúzik: »Bocsásd el mostan gyermeked. Hú csillagod, hordjam a fényedet. Utat mutatni éjben keresőknek. Addig vagyok, míg lángod megvilágít, azért vagyok, hogy lássanak meg engem. És rajtam téged, bús testvéreim.« Sehol nem érzem annyira Balázs Bélán az oroszországi élet hatását, mint e sorokban. E magatartás túl van az esztétikai megítélhetőségen. Itt az olvasó horzongva hajt fejet a magasabb erők előtt, amelyek a végbement önfeláldozásban munkálnak.

Aztán a költő, mint tudjuk, hazajött, ahová sírva vágyott valaha, Budapestre. Megvalliam, hogy titokban megint féltem őt kissé. »Mert aki jár messze földön. Annak szíve álmodat terem. Mesz-szenézó, hazafáió kénzeleték jöttek velem« — írja. Szívvel kívánjuk, hogy ne kelljen csalódnia azon a földön, ahová egy negyedszázadon át járt haza álmaiban. Ha a jövő Magyarországhoz végre együtt találhatná az eszmei és földi hazáját.

Komlós Aladár

Illyés Gyula: Puszták népe

A »Puszták népe« ötödik kiadása igazolja, hogy Illyés Gyula könyve ma is eleven szellemi igényeket elégít ki. A magyarság most érett hozzá tetteiben ehhez a remekműhöz. A puszták »alázatos szolganépe«, mely talán nem is Árpád, hanem Attila óta örökölte nemzedékről-nemzedékre az élet-hosszig tartó robotot, most először vallhatja magáénak a földet, a politika először jelent számára többet, mint »beleártani magát az urak dögába«. Egy népréteg ezer év alatt kivésődött, lelki-erkölcsi arculata azonban nem változik meg jobbrafordult sorsának varázstüskére. A puszták dolgozó népének gondolkodásmódja, mindennapi élete, erkölcsi felfogása és hagyománytisztelete ma is olyan és még sokáig olyan marad, amilyenek Illyés könyvéből megismertük. Ez ad a »Puszták népe«-nek külön érdekességet, a parasztság javára döntően és végérvényesen átalakult világunkban.

Illyés könyve szociográfiai tanulmány és vádirat, helyzetjelentés és totémrehívás. Mindenekfelett azonban vallomás. Egy költő vallomása gyökereiről, elindulásáról, egyéniségének és művészetének tápláló talajáról. Oldhatatlan ösztönei, melyek népéhez kötik, elfogulatlan bírálattá és szemlélődő tudatossággá értek meg benne. Így lett a »Puszták népe« páratlanul sokrétű történelmi freskó és férfiasan lírai önvallomás. (Nyugat kiadás.)

Gyenes István

Irhabundák tisztítása

átírtatása szakzszerűen

HERMELIN, V., Mária Valéria-utca 7.

SZEREP

PALOTAI BORIS NOVELLÁJA

Nem, most még nem érez semmi boldogságot. Mindkét keze tele van munkával, azt se tudja, mihez kezdjen. Fürdővizet készít, agyat húz át, újkrumplit hámoz a vacsorához s valami zümmög benne, hogy mindez Mihályért történik, aki végre hazajött. Olyan féligkész az egész, olyan homályos, mintha most ébredne. Még a párna langyosságát is érzí, meg a reggeli fáradtságot és az erőlködést, hogy észbe jusszon minden kis részlet, amire lefekvés-kor gondolt. Mert Mihályra gondolt, látta, amint belép s csak áll a szoba közepén, mozdulni sem tud, mert úgy szorítja, tapogatja, borostás állát, gyűrött ruháját. De mindez még tegnap volt, meg tegnapelőtt, hetekkel azelőtt, az elképzelés éles fényében, ami ma van, hogy Mihály hazajött, itt ül a szomszéd szobában, oly távoli, oly furesa, mintha csak készülődne rá... Néhányszor elismétli, hogy Mihály megjött, érzi, hogy a szája mozog, de belül nem mozdul semmi. A torkát melegség önti el, a két vállát is, nem tudja izgalom-e, vagy fáradtság, vagy így jelentkezik az öröm. Most még semmit sem tud, majd később. Másképp élt benne ez a találkozás, minden mozdulatnak meg volt a maga helye, mint ahogy a fehérneműjének, könyveinek, arc-festékjeinek is megvan a polca, fiókja. Azt hitte, hogy Mihály belép és azontúl nem engedik el egymást, homloka Mihály katonaköpenyére tapad, érzi a kerek gombnyomását, de ez is olyan, mint egy csók... Mihály belép s ő éppen levelet ír s ahogy hátrafordul, ott áll s maga felé fordítja a fejét. Mihály belép... óh, annyiféleképpen képzelte el, mindig másképp, s mégis mindig ugyanúgy, mert csak a mozdulatok mások, de Mihály a régi, hangja, szeme, vékonyszálú haja, mely mindig a homlokába lóg.

Végre mindennel elkészült, a fürdővíz is jó, gyorsan bekapja a vacsorát... Illetve most már együtt vacsoráznak, mert Mihály itthon van, csak szólni kell neki. Milyen szúrós szaggal telt meg a szoba... Hiába szellőztet, a szag már beleette magát a bútorokba, a bőrbe, a függönybe. — Mihály! — Oly hirtel nyit be, maga sem érti a mozdulatot, mellyel lenyomja a kilincset. Ez nem a szeretet türelmetlensége, a gyöngéd sürgetése, ez inkább valami kínzó vágy, hogy rajtakapja, bizonyára megint elaludt, az életük kicsurog a kezéből, mint a tenyérbe öntött víz.

Ahogy megjött, ázottzagúan és szakállasan, olyan izgalommal szaladt elé, mely az első fellépéséhez hasonlított. Ott az utcán akarta rávetni magát, a torka tele volt puha csukló hangokkal, ki kellett adnia.

ott rögtön! De Mihály gyöngéden eltolta, hogy ne csinálj feltűnést, fiam, majd ott-hon. Odahaza megcsókolta a homlokát, meg az arcát és sietve hátralepett: Vigyázz, még nem voltam fertőtleníthető!

Ő nem ilyen óvatos, ilyen vigasztalanul józan... Mit számít járvány, négyhetes piszok, ha egyszer rátör az öröm! Aztán visszajött Mihály s azt a szörnyű szagot hozta magával, mely úgy terjedt szét körülötte, mint a füst. A csókolózásból semmi sem lett, szomszédok és barátok jöttek, mert már híre futott, hogy Mihály hazajött, ő maga lelkendezte el s azontúl valami fárasztó újjongásba fult a délután, ugyanazok a kérdések, feleletek, meglepett kiáltások s ő közben arra gondolt, hogy színpadon milyen unalmas jelenet lenne, nem vinné előre a cselekményt, a közönség krákogna és cukroszacsókkal zörögne.

Mihály most alszik. Félkarja lelóg, bőre fakóbarna s az ajka felett apró verejtékcseppek fénylenek... Ez Mihály, mondja magában, mert néhány pillanatig csakugyan nem érzi, hogy ő az, a részletek megvannak, de az egész nem áll össze valahogy. Előrelép, hogy megsimogassa a homlokát. Felkelteném — gondolja s gyorsan kimegy a szobából, mintegy önmagának bebizonyítva, hogy csakugyan ettől fél. Nemsokára be kell mennie a színházba. Pedig még azzal sines tisztában, hogy mit érez. El lehet így menni hazulról? — Nem mondhatom le az előadást — írja egy kitépett noteszlapra, s az asztalra teszi Mihály tányérja mellé.

— Képzeld, megjött Mihály — ujságolja a színházban, s a hangja elvékonyodik, nem így akarta mondani, lelkesebben, sokkal lelkesebben.

S bent az öltözőben, míg magára keni az alapot, valami megnevezhetetlen érzés kezd nőni benne... Nem, nem történt semmi... Csak kicsit kiesett a Mihály életéből, a hosszú menetelések, hóban, vízben, sárban, a szenny és a halálfélelem elmosták az emléket, mindezt önelküle csinálta, új közönségbe olvadva, melynek hatalmas teste őt is felszívta s most már velük élt tovább, egyre róluk beszélve, Janiról, akivel egy pokróc alatt hált, az öreg Badócsról, aki tévedésből került ki és tévedésből meghalt. Ismeretlen nevek, ismeretlen falvak, ismeretlen hónapok éltek benne, melyeket nem tudott követni s Mihály makaesul visszavisszatért rájuk, mert csak ez volt benne és semmi más... S ahogy újra és újra visszakanyarodott, ő már a holnap olvasópróba gondolt, meg arra, hogy a végszót nem jól adja fel a kis Pándy s a mama várrónőjének szabadjegyet ígért. S egy-

Ime a gyilkos!

Mennél szorgalmasabb, annál veszedelmesebb, mert a súrolókefe jobban koptatja az anyagot, mint a viselés. Ez így nem mehet tovább!... Legközelebbi mosáshoz vigyén haza egy üveg HYPO-t. Megkíméli a ruhát a súrolókefe brutális kegyetlenkedéseitől, s a szennyes mégis patyolat-fehér lesz!...

HYPOT A PISZOKNAK!

szerre megijed, hogy mindez észbe jutott, s Mihály nem értette, hogy miért kapott a keze után, azt hitte az előbb elmondott történet rémítette meg, az, hogy mozdulatlanul feküdt az árokban, feje felett a dübörgő tankokkal. Pedig mindez már csak megszűrve érkezett el hozzá, percek óta próbálta behúzni Mihályt az ő világába. Elmondani neki a színházat, az új darabot és Meggyesit, a szendét, aki szeretné elhíttetni, hogy sohasem tanult... S egyszerre kis részlet gyűlt fel benne, melyekről sohasem érezte, hogy az egész, ez ő... És már bele is kezdett, kapkodva, félbeszakítva önmagát, mert annyi minden volt benne, a mondanivalók egymás sarkára léptek, csak éppen Mihályt nem érték el. Mihály távollevően bölintott, úgy, mint aki megnyugtat egy gyereket, aztán már nem is bölintott, mert az ő helyzetében megszűnt minden udvariasság, minden kényszer.

— Mingyárt kezdjük — szólta be az ügyelő s míg elhalad a sötét masztixszagú folyosón, arra gondol, hogy Mihály már ebben sines benne, egyedül csinálta a napjait s Mihály is egyedül az övét, olyanok, mint két párhuzamos vonal... Most már harag ágaskodott benne, tulajdonképpen szeretem én Mihályt?, akarta kérdezni, mert úgy érezte, hogy már nem szereti, esztendő óta nem szereti, mióta belépett a szobába és Janiról kezdett mesélni, meg Badócsról, mindig csak ők, ők...

Kilépett a színpadra. A darab színőrnja magával rántotta s vitte tovább. A szöveg szétterjedt benne, mindenhová jutott belőle, az ujjahegyébe, a szeme mögé... Tulajdonképpen magától ment már minden, alig figyelt arra, amit játszott, mint ahogy a bőrre, a lépéseire sem figyelt.

Bundák Szemere szűcsnél
ERZSÉBET-KORÚT 26,
nagy választékban olcsón második emeleten

**mellettartónál
drágábbat talál,
de jobbat soha!**

MŰVÉSZ, MINT KRITIKUS

(Időszzerű párbeszéd)

Irta: GÁDOR BÉLA

A darab hónapok óta futott, valamikor friss volt, ma már kitaposta, mint egy öreg cipőt. Már látta a közönséget, fejeket különböztetett meg, nem úgy, mint az első estéken, amikor homály vibrált előtte, izgalmas, bizsergő homály. Most jön a jel-nét Dórával... Végre belenyugodott sze-gény, hogy öreg szerepeket játszik. »Soha-többé nem látjuk, — hallja Dóra hangját, aki megint a köténye sarkával törölgeti a szemét, hány-szor magyarázták neki, hogy olesó mozdulat.

— Soha többé nem látjuk — ismétli Dóra s ő még mindig nem kapja fel a végszót, egy pillanatig dermedten áll — miről is van szó? Ferenc nem jön vissza a darab-ban, ott maradt valahol az árok szélén, lovak taposnak keresztül rajta, szelek seprik végig és... és... Soha, de soha nem jön vissza, nem érzed, te szerencsétlen! Várni sem lehet őt és készülni rá, azt az eleven, jóízű sértődöttséget sem lehet érez-ni, mert ő már nincs, nincs Ferenc, az egyetlen, milyen nagy diószemei voltak és a haja a homlokába hullt. De hisz ez Mi-hály!

— Soha többé nem látjuk — ismétli Dóra még mindig nem felel és Dóra nem tudja mi lelto, hogy egyszerre előnti a könny. Hiszen ez egy rongy kis darab, egy semmi, nem tudom, hány-szor daráljuk, de belül a bordák rácsa mögött, mint egy ketrec-ben, ugrál a szíve: él, él! Az enyém és jó lesz nekünk, szegénykém, drágám... Sza-vak szakadnak el benne, érzések bogozód-nak össze s a szöveg, ez a hamis szöveg kinyit benne valamit, amitől ordítani sze-retne, hogy: együtt vagyunk! Együtt va-gyunk!

A partnerei meghökkenve néznek rá, mit csinál Livia a szereppel, mit hoz ki belőle! S később, mikor ott állt a leeresztett füg-göny mögött, még mindig remegve, sze-mén a szótka festékekkel, Dóra odaszólt: — Túl súlyosra vetted a szerepedet. Az a rekedtes, félig síró hang egészen jó. De kü-lönben...

— Kilógtál a darabból — mondta a ren-dező, ő pedig lehajtotta a fejét, mint ami-kor nem tanulta meg a szerepet és a sa-ját szavait dadogta el szöveg helyett.

(A kritikus meglátogatja az író-t. Kezé-ben hatalmas vörös ceruza, arcán rosszalló, kedvetlen fintor. Ezt a kettőt mindig ma-gával hordja, mint mestersége kellékeit. Szigorú fejbiccentéssel üdvözlí az író-t, majd leereszkedik a szoba egyetlen szé-kébe. Az író kissé mogorván viszonyozza a köszöntést, mert éppen nagyon éhes.)

KRITIKUS: Azért jöttem önhöz, mert felelősségre akarom vonni. Ön állítólag író, de ezt csak szállingó hírekből lehet tudni és abból, hogy annak vallja magát. Mért nem ír ön?

ÍRÓ: Nincs mit írnom.

KRITIKUS: Ez valóban meglepő válasz. Nézzon körül, író úr! Egy világ omlott össze körülöttnök és új épül a romok fö-lött. Talán az emberiség legnagyobb tragé-diáját éltük át és nincs, aki megfújja a föld színére, de tévelygünk, mert nincs, aki megmutassa az utat. Mi történik itt az emberek lelkében? Ki fogalmazza ezt meg, ha nem ön! Nincs témája, író úr! Itt az eleven élet, írja meg.

ÍRÓ: Az élet nem téma.

KRITIKUS: Megdöbbenek. Mi hát akkor a téma?

ÍRÓ: Az élmény. Az élet csak nyera-anyag.

KRITIKUS: Érttem. Szóval türelemmel kell bevárnunk az érsi időt.

ÍRÓ: Úgy van. Elárulok önnek valamit, de kérem, ne adja tovább. A fogantatás már megtörtént: áldott állapotban vagyok. De hiába, szülni csak kilenc hónapra le-het, és veszélyes siettetni a dolgot, mert könnyen koraszülés lehet a vége... Remé-lem, mint kritikus, érti a jelképes beszé-det. Itt a költőről és a műről van szó. Az egész piac tele van koraszülött gyere-kekkel.

KRITIKUS: Vannak más szempontok is. A megújuló társadalomnak szüksége van önre. Hirdenie kell az eszmét, amelyet diadla-ra kell vinnünk.

ÍRÓ: Megpróbáltam azt is. Önnek tudnia kell erről, mert éppen ön volt az, aki ezzel a nagy vastag ceruzával a fejemre koppin-tott. Ön évekig azon kesergett, hogy nem alálja meg egyetlen műben sem azt az erkölcsi tartalmat, amely a mi erkölcsünk. Most azon panaszkodik, hogy ez a tartalom még nem találta meg az új formát.

KRITIKUS: Hát nincs igazam?

ÍRÓ: Dehogynem. Igaza van. Éppen ezért hallgattam el, mert láttam, hogy nem tu-dom önt kielégíteni.

KRITIKUS: Ön túlságosan érzékeny...

ÍRÓ: Igen. Valószínűleg ezért lettem íróvá. Nem én vagyok az egyetlen, aki ke-vés sikerrel próbálgatja ma a hangját. Az egész társadalom mutál. Az az apa pedig, aki rákiált kamasz fiára, hogy ne rikácsol-jon, vagy rossz pedagógus, vagy nem sze-reti a fiát.

KRITIKUS: A kritikus nem apa és a kritikus tárgya nem az író, hanem a mű.

ÍRÓ: Megengedem. Csak hogy ön nem esztétikai síkon áll, amikor új műfajt rek-lamál, tehát elveszti azt a jogát, hogy sze-mélytelenek tekintsem.

KRITIKUS: Talán nincs igazam akkor, amikor az új mondanivalók számára új for-mát követelek!

ÍRÓ: De igen. Igaza van abban, hogy követeli, de nincs igaza abban, hogy olyan

mohón követeli. Lásza be, hogy az embe-rek még — sajnos — a régi bőrtükben jár-nak, mert túlságosan régen hordják és nagyon megszokták. Az élet tartalma új, de a formája, egyelőre, régi. Én lelkiismeretesen körülnéztem a mi házunk táján. Olvastam könyveket, elmentem a színházba és hallgattam muzsikát. Nyugodtan állít-hatom: ha mű volt, nem volt benne politi-kum, ha volt benne politika, nem volt mű.

KRITIKUS (agresszíven): Ön tehát azt állítja, hogy a művész ne politizáljon!

ÍRÓ: Világért sem: Ez a művészek leg-alább olyan kötelessége, mint mindenki másnak, különösen ebben a boldog pillan-atban, amikor a politika egyben ideológiát is jelent. Csak hogy a művész politikai hit-vallása még nem mű. Türelemmel kell vár-nia, kritikus úr, míg a politika a mű új formájába erkölcsi tartalommal nem esedik. De amíg ez nincsen, el kell tűrnie, hogy az író hallgat. Vagy ha már nagyon zaklat-ják, akkor az új eszme igéit amúgy nyer-sen belepofozza a régi keretek közé.

KRITIKUS: Ez túlzás. Vannak azért írók...

ÍRÓ: Igen vannak. Láttam azt a színdara-bot, amelyért ön annyira lelkesedett. Jó darab volt, magam is fellelkesültem tőle. De hogy formailag, vagy a hangjában va-lami újat hozott volna, azt nem merném állítani. De többet mondok. Olvasgattam egy költő verseit, olyan költőt, akit ön, Kritikus úr, nagyrabecsül. Egybevettem a háború előtt írt verseit egy mai köl-te-ményével. Állítom: nem értem, hogy a két vers között egy világ omlott össze. Végül ne vegye rossz néven, de az ön kritikáiban sem látom egy formai forradalom kibon-takozását. Pedig a kritika is művészi mű-faj, ebben azt hiszem egyetértünk. Az ön kritikái éppen olyanok, mint az eddigiek voltak.

KRITIKUS: Ön személyeskedik, tehát megsértődött.

ÍRÓ: Téved. Csak úgy teszek, mintha megsértődtem volna, hogy személyesked-hessek.

KRITIKUS: Sajnos, ez a probléma nem-csak a mi kettőnk dolga. Itt van a nagy-közönség is, amely nem elégszik meg a hír-lapok közleményével és a politikusok be-szédeivel: önt is akarja hallani.

ÍRÓ: A nagyközönség egyelőre nem ér rá arra, hogy velem foglalkozzék mert sor-ban áll a mozik és operettszínházak pén-sztára előtt.

KRITIKUS (felkel a székből): Úgy lá-tom, nem értjük meg egymást... Mi kel-lene tennem, hogy meg legyen elégedve velem?

ÍRÓ: Megmondom: vegye kézbe a művet gyöngéden, mint jó kertész a gyenge pa-lántát. És tisztelje a csirát, amelyből va-lamikor valami sarjadni fog. Legyen tü-relemmel, Kritikus úr és hegyezze füle-t, hátha egy odavetett szó mögött meghallja az új világ igazi hangját dübörögni. Higye el, költők vajduknak szerte az országban. Ne bántsa őket. Övék a fájdalom és az el-sz a gyerek.

KRITIKUS: Viszontlátásra, uram!

ÍRÓ: Viszontlátásra.

(A kritikus eltávozik. Az író végigfo-szik az ágyon. Láthatóan nagyon kifáras-totta ez a beszélgetés. Néma csend borul a szobára, csak az író gyomrának korgás hallatszik.)

ŐSZRE HORMONÉSVITAMINOS
KRÉMEK ÉS KEZELÉSEK
Vélemények Rákóczi Ilona
KOZMETIKUSNÁL
ERZSÉBET-KÖRÚT 561.

A „Fényszóró” levelesládája

Mélyen tisztelt Szerkesztő Ur!

Nagyon kérem, adjon helyet lapjában soraimnak.

Felháborodva olvastam a »Fényszóró« szeptember 26-i számában Kőbányai György szempontjaiban és megállapításában kitűnő cikkét a gyermekszínházról. Több mint egy évtizede indítottam harcot a Magyar Szemle, a Nyugat és a Magyar Nemzet hasábjain az ilyen »színházszácsi« ellen, noha eleve tudtam, hogy fasiszta államformánk prolekciónizmusa mellett pusztába kiáltott szó marad még az enyémmel világosabb, meggyőzőbb, alaposabb felkészültségű okfejtés is.

De azóta történt valami, amiről, úgy látszik Kőbányai György nem tud, mert különben még keményebb szavakkal fordult volna — nem »Lakner bácsiék«, hanem azok ellen, akik lehetővé tették, hogy az ilyen »produkción« színpadhoz jusson!...

Tavasszal, ugyanis Both Béla, a Művészeti Tanács tagja felkért, adjak véleményt egy »Káljai bácsi meseszínház« címmel engedélyt kérő vállalkozás ügyében. Május 10-én adtam át Both igazgatónak majdnem hat gépirt oldalra terjedő véleményemet, amelyben a következőket igyekeztem kifejteni:

1. az iskolai műkedvelő előadásoktól eltekintve károsnak, sőt: egyenesen lélekrombolónak tartom a gyermek kollektív színpadi szerepeltetését, különösen üzleti vállalkozás keretében;

2. a gyermekben a jövő közönségét kell látnunk és szellemi fejlődéséhez mért, azzal lépést tartó felnőtt színészekkel előadott darabokkal kell megismertetnünk a színház formanyelvére, kiegészítve előbb mese-, később kalandvagyúdt;

3. ilyen értelemben kell átszerveznünk az ú. n. ifjúsági előadásokat, hogy, harmadfokon, azok nézhetőek legyenek klasszikus művek előadását, akik előtt nem értelmetlen szavak zuhataga a bántó sértődés vagy Hamlet töprengése.

Május 20-án a Színművészeti Szaktanácshoz ugyancsak felszólításra intézett beadványomban rámutattam a gyermek színházi nevelésének nagy jelentőségére, egyben megjelölve az induláshoz meglévő, felhasználható darabokat, valamint a fejlődés további útját is.

Június 11-én Bató László színművésznek a fenti elveken épülő gyermekszínház tervezetét elfogadhatónak véleményeztem, de hogy Bató úr megkezdte működését vagy sem, nem tudom.

Ellenben megjelenik újra »Lakner bácsi«, a kapitalista társadalomnak ez a lápvirág vállalkozása, műtűr-

késsel díszített színészcsekkével és lélekgyilkoló miazmaival együtt.

És most az újjáépülő Magyarország érdekében meg kell kérdeznem: ki adott engedélyt ennek a vállalkozásnak?

Miért van Művészeti Tanács, ha ilyen szemenszedett bárgyuságokkal tovább is fertőzhetik ifjúságunkat?

Tisztelettel:

Nagy Adorján
a Nemzeti Színház tagja

VASÁRNAP DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR ÜGETŐ

A Közönség beleszól

KRITIKA A KÖZÖNSÉGRŐL

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy sikerült szereznem bérletet az Operába, csütörtöki napokra és így a premiért már én is végig élveztem. Azaz csak majdnem végig, mert a végével egy kis baj volt. Nem a szereplő művészekkel, énekesekkel, kar-mesterrel, zenekarral, hanem a közönséggel.

Szóvá akarom tenni, most, szezon kezdetén, azt a nálunk néhány év óta meghonosodott, minősíthetetlen eljárás, hogy az előadás befejezése előtt néhány perccel, a közönség egy része felugrál helyéről és székesapkodás, vad dobogás közepette kirohan. Szeretném most szezon kezdetén, a »Fényszórón« keresztül, amelyet feltételezem, minden színházbajáró ember olvas, felhívni a közönség figyelmét, hogy milyen sértő, milyen visszatartó ez az eljárás. Nem gondolják mélyen tisztelt felugráló Hölgyeim és Uraim, hogyha magas külföldi vendégeink, akiket mi hívtunk meg gyönyörű nemzeti operánk előadására, nyugodtan ülve végig tudták hallgatni az előadást, akkor Önök is kibírták volna még néhány percig? Nem gondolják, hogy ezzel az eljárással megsértik a szereplő művészeket és a közönségnek azt a dacos részét, mely azzal az elhatározással ül be a nézőtérre, hogy a végét is meghallgassa? A nagyszámú megjelent orosz, angol és amerikai tisztek bizonyára csodálkozva nézték azt az utolsó felvonásbeli forgalmat, amely úgy festett, mint egy kis mozi folytatólagos előadása. Vagy ez Önöket mind nem érdekli? A cél az, hogy Önök legyenek az elsők, akik megrohanják a ruhatárat!

Lehet, hogy Önök már oly sokszor

látták a darabot, hogy úgy is tudják a végét? De akkor tudják az elejét is! Minek mennek el akkor egyáltalán! Higgyék el nekem, mélyen tisztelt Felugrálók, hogy én is láttam már jónehányszor a kérdéses dalművet, de még soha sem ugrottam fel. Sőt: minden alkalommal végigéltem, végigszenvedtem az utolsó, kivégzési jelenetet. Amikor a bakó már háromszor lesújtott és László még mindig sértetlen, együtt könyörgöm az anyával, a királyhoz, hogy adjon kegyelmet. Mennyire vágyom, hogy a király egyszer mégis megkegyelmez és László folytathatja félbenmaradt menyegzőjét, a szépséges Gara Máriával. De Önök, akik elrohannak, ezt nem érzik!

Most az egyszer, azonban szerettem volna én is elrohanni, de elsőnek és megvárni Önöket a ruhatárnál, elvenni a bérleteiket és kiosztani mindazok között, akik hiába álltak sorba órákosszat egy bérletért és akik szívesen maradnának ülve az utolsó akkordig is.

Fuchs György

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA

Felolós szerkesztő: SZEGI PÁL

Felolós kiadó: GYÖNGY PÁL

KIADJA A MAGYAR FILMIPARI R. T.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, IV., SZÉP-UTCA 3

Kéziratokat nem őrünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbellyeggel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség

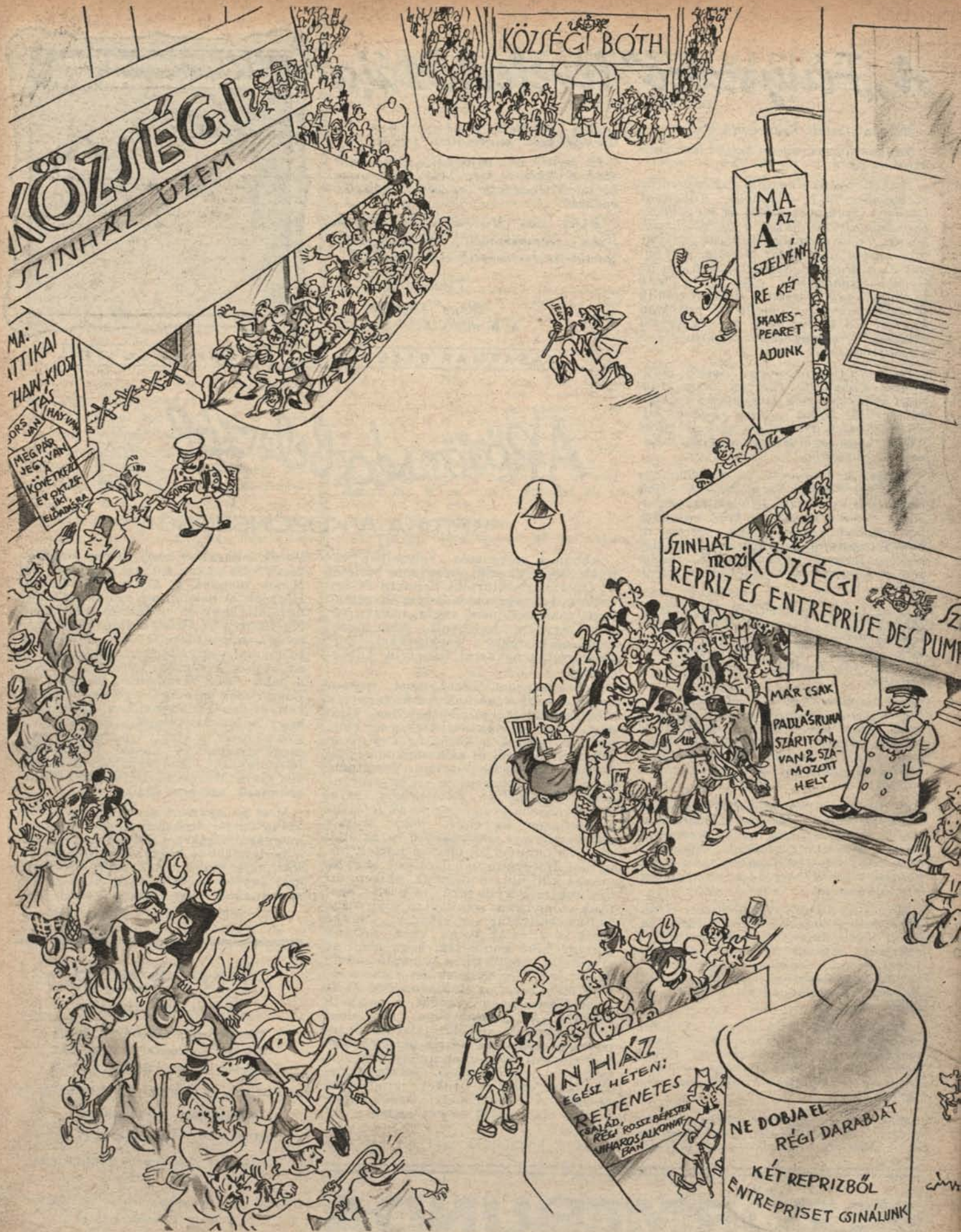
453850 — Athenaeum Rt. mélynyomása

Felolós: TALABÉR FERENC

SZÖRMEBUNDA

VÉTEL-ELADÁS
ÁTSZABÁSOK

GASZTONYI SZÜCSMESTERNÉI
Rákóczi-út 82. Tel.: 225-807

Nagy sorbanállás a Községinnél. Jövőbelátó készülékkel csinált felvétel a szinigazgatók paradicsomáról.

(GÁSPÁR ANTAL RAJZA)